

ДЕРЖАВНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

Факультет міжнародних відносин
Кафедра журналістики

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри
Васильченко В'ячеслав Миколайович

«___» _____ 2024 р

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»
ВИСВІТЛЕННЯ ЧУТЛИВИХ ТЕМ В УКРАЇНСЬКІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ:
ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Виконавець: Лишевська Анна Володимирівна

Керівник: к. н. соц. ком.

Мельникова-Курганова Олена Сергіївна

Нормоконтролер: канд. пед. наук, доц.

Остапчук Світлана

Київ – 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	1
ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ВИСВІТЛЕННЯ ЧУТЛИВИХ ТЕМ В УКРАЇНСЬКІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД	6
1.1. Визначення та типологія чутливих тем в журналістиці.	6
1.2. Вимоги до висвітлення чутливих тем в медіа.	12
1.3. Особливості висвітлення чутливих тем в журналістиці: етико-правовий аспект.	18
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРНІ РИСИ ЧУТЛИВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ.....	26
2.1. Чутливі теми в журналістиці.	26
2.2. Чутлива тематика в медіа: основні методи і підходи	34
2.3. Методи вирішення етичних проблем в чутливій журналістиці.	41
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИСВІТЛЕННЯ ЧУТЛИВИХ ТЕМ В СУЧАСНИХ ОНЛАЙН-МЕДІА ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ (лютий 2022 – лютий 2023 рр.)	48
3.1. Проблематика чутливих тем в онлайн-виданнях («Повага», «Зміна», «Свідомі»)	48
3.2. Чутливий контент в українських медіа «Повага», «Зміна» та «Свідомі»: методи, підходи, жанри, подача матеріалів.	55
3.3. Особливості порушення етичних норм в медіапродуктах на чутливу тему в українських онлайн медіа	60
Висновки до розділу 3.....	68
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ	85

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗМІ – засоби масової інформації

ЗСУ – Збройні Сили України

ЛГБТ – акронім для позначення лесбійок (Lesbian), геїв (Gay), бісексуалів (Bisexual) і трансгендерів (Transgender)

НМПУ – Незалежна медіа-профспілка України

НСЖУ – Національна спілка журналістів України ROYNTER

– International Fact-Checking Network

ВСТУП

Актуальність дослідження. Висвітлення чутливих тем в українській журналістиці є надзвичайно важливим питанням, оскільки воно безпосередньо впливає на формування суспільної думки та емоційний стан громадян. У процесі політичних та соціальних змін, зокрема, розгортання війни та соціальних протестів, журналісти мають відповідально підходити до висвітлення тем, які можуть викликати емоційний резонанс або навіть травматизацію. Важливо, щоб журналісти усвідомлювали, що їхня робота не лише інформує, а й формує наративи, які можуть впливати на життя людей. Етичні норми, зокрема, об'єктивність, чутливість та повага до прав особистості, повинні стати основою їхньої професійної діяльності.

Оскільки чутливі теми часто торкаються вразливих груп, важливо, щоб журналісти проявляли особливу обережність у своїй роботі, зокрема, дотримувались принципів конфіденційності та етики у взаємодії з респондентами, а також уникали стереотипізації та викривлення інформації. В умовах сучасної інформаційної війни журналісти мають також протистояти дезінформації та маніпуляціям, забезпечуючи об'єктивне висвітлення подій. Відповідальне ставлення до чутливих тем не лише підвищує довіру до медіа, а й сприяє стабільному громадському діалогу, що є вкрай важливим у процесі кардинальних змін у нашій державі.

Дослідженням проблеми особливостей висвітлення чутливих тем у журналістиці займалися такі учені, як Г. Будівська [3], Ю. Гайдар [6], Т. Гожа [9], А. Завадецька [22], Д. Каранда та Н. Яресько [30], Н. Кодацька та О. Ятчук [33]. У своїх роботах вчені зосереджують увагу на важливості дотримання етичних принципів при висвітлення чутливого контенту в медіа, а також звертають увагу на роль журналістських стандартів у сфері чутливої журналістики. Проте недостатньо розкритими залишаються проблеми методів та підходів при

висвітленні чутливого контенту та проблематики чутливих тем в українських онлайн-виданнях, що і зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

Мета роботи – визначити особливості висвітлення чутливих тем в українській журналістиці після повномасштабного вторгнення в Україну, зокрема в етичному аспекті.

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення наступних **завдань дослідження:**

- з'ясувати сутність та типологію чутливих тем у журналістиці;
- охарактеризувати вимоги до висвітлення чутливих тем у медіа;
- проаналізувати тематику чутливих тем у журналістиці на прикладі українських видань «Повага», «Зміна» та «Свідомі»;
- дослідити методи, підходи та жанри подачі чутливих матеріалів у досліджуваних медіа; – окреслити особливості порушення етичних норм при висвітленні чутливих тем у медіа.

Об'єкт дослідження – етичний аспект висвітлення чутливих тем в українській журналістиці.

Предметом дослідження є особливості висвітлення чутливих тем на прикладі онлайн-видань «Повага», «Зміна», «Свідомі».

Серед **методів дослідження**, які застосовувались при підготовці кваліфікаційної роботи, можна виділити наступні: метод аналітико-синтетичної обробки інформації (використано при дослідженні сутності та типології чутливих тем у журналістиці), метод узагальнення (за допомогою цього методу розкрито особливості висвітлення чутливого контенту у медіа), метод систематизації (даний метод дозволив означити методи вирішення етичних дилем при публікації чутливого контенту). Також у роботі було використано метод контент-аналізу (при дослідженні публікацій на чутливу тематику в українських онлайн-виданнях «Повага», «Зміна» та «Свідомі»), метод кейс-стаді (при аналізі публікацій щодо порушень етичних норм на чутливі теми в журналістиці).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному аналізі етичних проблем, з якими стикаються журналісти під час роботи з чутливими темами. Дослідження цієї теми виявляє ключові порушення етичних норм, що є актуальними для українського інформаційного простору. Особлива увага приділяється ролі професійної етики та саморегуляції в зменшенні негативних наслідків, а також розробці рекомендацій для покращення стандартів висвітлення чутливих тем у медіа. На матеріалах видань «Повага», «Зміна» та «Свідомі» було досліджено типологію тематики чутливих тем в українських онлайн-виданнях та виокремлено ключові методи та підходи до подачі чутливого контенту.

Практичне значення отриманих результатів полягає у виокремленні основних норм для журналістів щодо етичного висвітлення чутливих тем, що допоможе зменшити ризики викривлення інформації та травматизації осіб, про яких йдеться. Результати кваліфікаційної роботи можуть бути використані в освітніх програмах для підготовки майбутніх журналістів, зокрема, «Європейські медійні стандарти і цінності», «Психологія конфлікту», «Журналістська етика» та ін. Крім того, дослідження може слугувати основою для вдосконалення редакційних стандартів та кодексів професійної етики в українських медіа, що в результаті сприятиме формуванню відповідальної журналістики. Запропоновані рекомендації можуть також стати ефективним інструментом для медіа-організацій у процесі покращення комунікації з вразливими групами населення та формування довіри з боку аудиторії.

Апробація результатів дослідження. Зміст та результати дослідження представлено у виступі на XI Всесвітньому конгресі «Авіація в XXI столітті» – «Безпека в авіації та космічні технології» (Київ, 2024), II міждисциплінарному круглому столі «Філософія та публічні комунікації: Інформаційний простір сучасної культури» (Київ, 2024).

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів (9 підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків

та списку використаних джерел (90 джерел) і додатків. Загальний обсяг роботи містить 97 сторінок, основний текст викладено на 70 сторінках.

РОЗДІЛ 1 ВИСВІТЛЕННЯ ЧУТЛИВИХ ТЕМ В УКРАЇНСЬКІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

1.1. Визначення та типологія чутливих тем в журналістиці

У сучасному суспільстві все більше людей відчувають потребу зрозуміти та відчувати чужі проблеми, особливо ті, що можуть бути дискримінованими або викликати відчуття дискомфорту. Чутлива журналістика намагається задовольнити цю потребу розвиненого соціуму, виступаючи важливим і широким напрямом у сфері масової комунікації. Вона передбачає, що журналісти збирають і поширюють інформацію, враховуючи різноманітні культурні, соціальні та етичні фактори, що означає, що медіафахівці повинні ставитися до інформації та людей, про яких пишуть, з повагою, уважністю та емпатією [63, с. 142].

Чутлива журналістика висвітлює складні ситуації та конфлікти по всьому світу, з метою інформування громадськості. Хоча такі матеріали не завжди сприяють вирішенню конфліктів, їхня основна задача полягає в глибокому розкритті їхньої сутності. Однак для журналістів важливо мінімізувати негативний вплив цих подій на суспільство, особливо на тих, хто постраждав від конфліктів [27, с. 378].

Чутлива журналістика – це підхід, що ґрунтується на глибокому розумінні впливу інформаційних повідомлень на людей з різним життєвим досвідом. У матеріалах цього стилю висвітлення подій основна увага зосереджена на історіях людей, їхніх проблемах і почуттях, при цьому дотримуючись поваги до їхньої гідності та прав людини [13, с. 61].

Чутлива журналістика базується на принципах толерантності, етики та громадської відповідальності, але також має нові особливості, які залежать від конкретної соціальної категорії людей, про яких йдеться в матеріалі. Часто героями таких матеріалів є представники вразливих або чутливих груп населення. Несприятливі фактори, які можуть впливати на їхнє становище,

включають війни, стихійні лиха, епідемії та інші обставини, що змушують людей залишати свої домівки, шукати притулок в інших містах чи країнах і відчувати соціальну незахищеність. Складні життєві обставини можуть виникати через такі чинники, як похилий вік, часткова або повна втрата рухової активності або пам'яті, невиліковні хвороби, психічні та поведінкові розлади, інвалідність, бездомність, безробіття, малозабезпеченість, а також проблеми в сім'ї: розлучення батьків або насильство. Основним завданням чутливої журналістики є толерантно, етично та доступно для громадськості привертати увагу до певних складних і нерезонансних проблем [63, с. 143].

Напрямок чутливої журналістики має на меті інформувати громадськість про складні ситуації та конфлікти, що відбуваються в різних куточках світу. Важливо усвідомлювати, що матеріали конфліктно-чутливої журналістики не завжди сприяють розв'язанню конфліктів, а можуть просто детально аналізувати їхню суть. Основним завданням журналістів є зменшення негативного впливу цих подій на суспільство, особливо на тих, хто постраждав від конфліктів. Для того щоб суспільство могло самостійно ухвалювати рішення, журналіст повинен максимально неупереджено представляти сторони конфлікту, пояснювати його причини та пропонувати можливі шляхи вирішення або адаптації до умов, що склалися [20, с. 54].

Зображення життя людей у умовах конфлікту стає основним акцентом соціальної тематики в медіа під час війни. Робота в цьому напрямі є необхідною з кількох причин:

1. Інформування громадськості – ЗМІ відіграють ключову роль у поширенні інформації про події на фронті та в зонах конфлікту. Надання точної та об'єктивної інформації про можливі варіанти дій у різних ситуаціях допомагає людям краще зрозуміти події та приймати свідомі рішення для власного порятунку або для захисту співгромадян.

2. Привернення уваги до нагальних проблем – журналісти можуть використовувати свої канали зв'язку, щоб зосереджувати увагу на потребах

постраждалих від війни та організувати збір гуманітарної допомоги, що допоможе полегшити життя тих, хто потрапив у складні життєві обставини через конфлікт.

3. Підтримка постраждалих – ЗМІ можуть сприяти підтримці людей, які зазнали шкоди внаслідок війни, висвітлюючи їхні історії та проблеми, а також надаючи інформацію про можливі шляхи вирішення цих труднощів.

4. Зміцнення національної єдності – показуючи різні погляди та думки представників різних соціальних груп, а також висвітлюючи успіхи на фронті, журналісти можуть сприяти формуванню атмосфери взаємодії та порозуміння між людьми, підвищуючи національну єдність і стабільність в країні.

5. Захист прав людини – журналісти можуть виконувати роль захисників, допомагаючи виявляти порушення прав людини під час війни та висвітлюючи ці важливі питання [63, с. 144].

Серед типології чутливих тем можна виокремити такі види (Додаток А). Отже, розглянемо більш детально сутність та особливості зазначених у додатку типів чутливих тем.

Соціальні проблеми займають центральне місце в житті суспільства, оскільки значною мірою формують політичний спектр і часто слугують основною ідеологічною зброєю політичних партій, які орієнтуються на населення, що об'єктивно підкреслює зростаючу роль соціальної журналістики, яка намагається не лише інформувати громадян про соціальну політику установ і нагальні соціальні питання, але й організувати дискусії з найважливіших тем, забезпечуючи діалог між інституціями та суспільством [89]. У сучасному світі соціальна журналістика набуває все більшої актуальності, ставши не лише пріоритетною основою для медіа, що спеціалізуються на цій галузі, але й важливим елементом редакційної політики для всіх засобів масової інформації [67, с. 13].

Соціальна журналістика – це спеціалізований напрям журналістики, орієнтований на вирішення, запобігання та висвітлення соціальних проблем у

суспільстві. Основна відмінність між новими медіа, соціальними мережами та соціальною журналістикою полягає у якості та ефективності. У той час як ефективність журналістики в соціальних мережах обмежується лише взаємодією, соціальна журналістика використовує цю взаємодію як інструмент для реалізації своїх цілей.

У плані реальної практики соціальної журналістики взаємодія між суб'єктами відбувається на кількох рівнях, які залежать від характеристик, що формують цих суб'єктів. К. Соколова виділяє кілька таких рівнів.

Перший рівень – професійний. Професійний журналіст у соціальній журналістиці може проявляти різні рівні поведінки:

1. Приватний вимір – сім'я, друзі та всі аспекти, що характеризують поведінку журналіста в особистому житті.
2. Журналістський вимір – редакційні колеги, до яких належить професійний журналіст, а також його поведінка в цих колективах.
3. Суспільний вимір – усі інституції, з якими має справу журналіст, і його поведінка в них.

Ці три рівні взаємодії формують професійного журналіста, і їх важливо враховувати, оскільки вони також впливають на формування соціального журналіста.

Другий рівень – аматорський (громадський). Для громадського журналіста в соціальному контексті журналістики можна виділити чотири рівні поведінки:

1. Приватний вимір – сім'я, друзі та всі аспекти, що визначають поведінку журналіста у приватному житті.
2. Суспільний вимір – інституції, з якими пов'язаний журналіст, і його поведінка в цих структурах.
3. Вимір аудиторії – аудиторія, до якої належить громадський журналіст.
4. Вимір соціальних мереж – ресурси, які використовує громадський журналіст для поширення своїх медіапродуктів [71, с. 83].

Період інтенсифікації соціальних і політичних процесів в Україні викликає зростаючий інтерес суспільства до засобів масової інформації. У цих умовах ЗМІ відіграють важливу роль як канал, через який виражається суспільний настрій, а також як соціальний інститут, що активно впливає на формування громадської думки з актуальних питань. Однією з характерних рис сучасного етапу розвитку українського суспільства є значне зростання конфліктності. Сьогодні спостерігаються конфлікти між виконавчою та законодавчою владою, політичними партіями та рухами, політичними лідерами, парламентськими фракціями, а також між центральною та місцевою владою, владою і населенням. Конфлікт, як форма вираження різних інтересів, стає звичайним явищем.

Природно, що ЗМІ, реагуючи на всі зміни та рухи в суспільстві, активно висвітлюють конфліктогенні ситуації. Наявність конфліктів у друкованих та електронних медіа є не лише неминучою, але й позитивною ознакою прогресу суспільства. Конфліктні процеси, відображені в засобах масової інформації, стають темою обговорення та аналізу для широкої громадськості. Таким чином, ЗМІ виконують роль соціального простору, де відбуваються суспільні конфлікти, і є важливим чинником у формуванні конфліктологічного мислення [7, с. 24].

Конфліктні теми в журналістиці охоплюють широкий спектр ситуацій, що виникають у суспільстві, зокрема, політичні суперечки, соціальні протести, етнічні або релігійні конфлікти. Журналісти, висвітлюючи ці теми, повинні дотримуватись принципів неупередженості, надаючи можливість висловити думки всіх залучених сторін. Правильне подання конфліктних ситуацій може допомогти суспільству зрозуміти причини виникнення конфліктів і шляхи їх розв'язання. Крім того, журналістика має важливу роль у запобіганні ескалації конфліктів, оскільки саме медіа формує платформи для діалогу та взаєморозуміння.

Сьогодні сприяє зростанню значення екологічної комунікації, зокрема у журналістиці. Основним чинником цього є перехід екології з суто наукової сфери в соціальну. У зв'язку з цим дослідники та практики відзначають розвиток

екологічної журналістики. Сучасні засоби масової інформації є ключовим джерелом екологічної інформації для багатьох громадян. Екологічна тематика в медіа є важливою і складною, адже вона стосується одного з основних інстинктів – інстинкту виживання.

Екологічні проблеми в журналістиці охоплюють різноманітні теми: забруднення навколишнього середовища, зміна клімату, збереження біорізноманіття та використання природних ресурсів. Журналісти висвітлюють ці питання з метою інформування громадськості про наслідки людської діяльності для природи і здоров'я населення. Медійники також зосереджують увагу на позитивних ініціативах, які сприяють екологічному відновленню та стійкому розвитку. Зокрема, екологічна журналістика виконує важливу роль у формуванні свідомості суспільства щодо екологічних викликів та способів їх подолання.

Проблеми меншин у журналістиці також є досить актуальними та охоплюють проблеми, пов'язані із дискримінацією, соціальною нерівністю, культурними правами та доступом до інформації. Журналісти несуть відповідальність не лише у плані демонстрації труднощів, з якими стикаються меншини, але у процесі сприяння розумінню їхніх потреб у суспільстві. Часто медіа можуть відтворювати стереотипи, що призводить до подальшої маргіналізації цих груп. Водночас журналістика може слугувати важливим інструментом для надання голосу меншинам, заохочуючи до діалогу та інформуючи про їхні досягнення й культурні особливості. Справжня чутливість у висвітленні питань меншин вимагає неупередженого підходу та поваги до їхньої гідності.

Правозахисна журналістика (або адвокаційна журналістика) є журналістською практикою в Україні, що ґрунтується на принципах прав людини. У цій ролі журналіст не виступає як сторонній спостерігач, як у традиційних медіа, а активно залучений у зміну ситуації чи вирішення конфлікту, висловлюючи власну позицію та прагнучи захистити тих, кому байдужі держава

й суспільство. Безсторонність тут є недоречною; це журналістика участі та співпереживання. В Україні правозахисна журналістика почала активно розвиватися після Революції Гідності, хоча її основи закладалися ще до цього. Її професійна місія полягає в досягненні змін у політиці та практиці захисту прав людини. Основні цінності, як-от свобода, гідність, справедливість і рівність, а також національні та місцеві механізми захисту прав в Україні, є центральними елементами компетентності правозахисних журналістів [52, с. 86].

Отже, чутливі теми в журналістиці охоплюють питання, що викликають сильні емоції або суперечки, і потребують особливого підходу в їх висвітленні. Визначення таких тем містить соціальні, політичні, екологічні, культурні та правозахисні проблеми, які можуть впливати на суспільну свідомість. Типологія чутливих тем може варіюватися від проблем меншин і прав людини до екологічних катастроф і соціальних конфліктів. Важливо, щоб журналісти враховували контекст і аудиторію, аби уникнути додаткової ескалації конфліктів і сприяти конструктивному діалогу. Таким чином, чутливі теми вимагають від журналістів професійної етики, чутливості та відповідальності у своїй роботі.

1.2. Вимоги до висвітлення чутливих тем в медіа

В інтернет-просторі, завдяки доступності та інтерактивності сучасних інформаційних технологій, а також можливості кожному висловлювати свою думку – іноді упереджену і некомпетентну – ми спостерігаємо безпрецедентне розхитування морально-етичних норм. Образи в коментарях, діяльність пабліків з відкритим дискримінаційним контентом, поширення мемів, які популяризують гендерні, вікові та етнічні стереотипи і упередження, стали звичним явищем. У цьому випадку медіатексти можуть фіксувати ненормативні явища, нормалізуючи їх і закріплюючи в соціальній пам'яті. Поряд із позитивними аспектами, як-от доступ до інформації, швидкість поширення та можливість перевірки джерел, інформатизація суспільства розмиває межі суспільної моралі, поширюючи їх на сфери моральних відносин, що викликають проблеми між великими групами

людей – націями, державами, громадянами і владою, корінним населенням і іммігрантами тощо [11, с. 165].

Висвітлення чутливих тем в медіа є складним завданням, яке потребує особливої уваги до етичних норм і професійних стандартів. У процесі сучасних соціальних змін, зростання конфліктності та різноманітних культурних контекстів, журналісти зобов'язані дотримуватись певних вимог, аби забезпечити відповідальне і чуйне повідомлення. Основними вимогами є дотримання точності і об'єктивності інформації, повага до гідності осіб, про яких йдеться, а також чітке усвідомлення наслідків, які може мати публікація матеріалів на чутливі теми. Важливим фактором є також забезпечення безпеки як для журналістів, так і для їхніх героїв, оскільки нерідко йдеться про осіб, що пережили травматичні події.

У сучасному світі журналісти, виконуючи свої професійні обов'язки, несуть відповідальність перед суспільством за об'єктивність, точність і достовірність інформації, яку вони створюють. Вони сприяють приверненню уваги до актуальних проблем та інформують про різні події. При цьому журналісти повинні дотримуватися норм, викладених в Етичному кодексі журналіста, особливо коли висвітлюють соціально важливі аспекти життя вразливих груп населення [80, с. 30].

Вразливі групи населення складають категорію осіб, які стикаються з найбільшим ризиком потрапляння в складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх або внутрішніх факторів. Соціально чутливі верстви населення, в більш широкому розумінні, включають індивідів і соціальні групи, які мають вищу ймовірність зазнати негативного впливу соціальних та екологічних чинників або піддаватися захворюванням [13, с. 32].

Серед вразливих груп населення можна виділити кілька категорій. До них належать безпритульні особи; родини, що стикаються з проблемами дитячої занедбаності, а також випадками сексуального і фізичного насильства; подружні пари, які переживають серйозні конфлікти; однобатьківські сім'ї з труднощами у

вихованні; ВІЛ-інфіковані люди та їхні родини; особи з низьким доходом через безробіття, фізичні вади або низький рівень освіти; особи, які порушили закон і відбували покарання; вагітні підлітки; особи, які мають одностатеві сексуальні стосунки і зіткнулися з особистими чи сімейними проблемами; особи з фізичними чи психічними захворюваннями або інвалідністю; залежні від алкоголю чи наркотиків та їхні родини; іммігранти та представники національних меншин, які мають обмежені ресурси або стали жертвами дискримінації; особи з вадами розвитку і їхні родини; літні люди, які потребують допомоги; мігранти та біженці з недостатніми ресурсами; діти з навчальними труднощами та їхні родини; особи, що переживають стрес від травмуючих подій, як-от вихід на пенсію або втрата близьких, а також діти, які залишили свої сім'ї [53, с. 52].

Працівники ЗМІ часто не дотримуються принципів толерантності, коли пишуть про представників різних соціальних груп. Медійники можуть використовувати етично недоречні словосполучення та зосереджувати увагу на «іншості» цих людей, безжально критикуючи або надмірно героїзуючи їх. Некоректні формулювання присутні як у заголовках, так і в текстах публікацій. Журналісти, створюючи історії про життя людей, повинні пам'ятати, що на першому місці має бути сама особа, а не сенсаційність чи привабливість матеріалу. Висвітлюючи проблеми вразливих груп, автори повинні проявляти співпереживання, уникаючи завдання шкоди як героям своїх матеріалів, так і читачам. Важливо дотримуватися стандартів професійної етики, щоб якісно формувати громадську думку, мовний етикет українців і підвищувати рівень своєї комунікації [81, с. 135].

Багато термінів, що описують стан психічного чи фізіологічного здоров'я, з часом набули негативного забарвлення і почали використовуватися метафорично, в тому числі для людей, які не хворіють. Іноді ці висловлювання мають образливий контекст. У минулому людей із різними діагнозами сприймали як «інших», «хворих» чи «ізольованих», і тому терміни, що позначали ці захворювання, втратили медичний статус і почали використовуватися в

зневажливих ситуаціях, що також стосується слів «хитрий» і «божевільний», які часто застосовуються до осіб із нестандартними поглядами. Вік, стан здоров'я та інші особливості не повинні визначати особистість людини, тому важливо дотримуватися принципу «person first language», тобто ставити людину на перше місце, а її характеристики – на друге. Основне – завжди бачити в людині перш за все людину.

Важливо уникати негативних лексем: «аутист», «епілептик», «децепешник», «діабетик», «контужений», і використовувати більш прийнятні формулювання, наприклад, «людина з аутизмом», «людина з епілепсією», «людина з ДСП», «людина з діабетом» або «людина, яка має діабет», «людина/чоловік/жінка з контузією» [81, с. 136].

Неодноразово в погоні за клікбейтом забувають про моральні норми, тоді як потрібно ставити людину на перше місце, а не її захворювання. У текстах не слід використовувати висловлювання, що акцентують на небезпеці, стражданнях, ізоляції чи пасивності. Натомість важливо зображати людей з інвалідністю чи різними захворюваннями як повноцінних членів суспільства [81, с. 137].

У медіатекстах етичні норми мають регулюватися «Кодексом професійної етики українського журналіста», який базується на «Загальній декларації прав людини» та «Всесвітній хартії свободи преси ООН», а також «Декларацією принципів поведінки журналіста» Міжнародної федерації журналістів, Конституцією та чинним законодавством України. Дослідженню етичних норм редагування присвячені праці Зиновія Партика, в яких автор пропонує ряд правил, ґрунтуючись на загальному принципі: «автор повинен подавати своє повідомлення так, щоб завдати мінімальної шкоди всім залученим сторонам» [49, с. 98-99].

У текстах не слід наводити персональні дані джерел інформації, уникати використання зображень та імен жертв насильства або нещасних випадків, так само як і родичів потерпілих. Дискримінація за статевою, расовою, етнічною, національною, релігійною або будь-якою іншою ознакою є неприпустимою.

Норми щодо образи, наклепу та прихованої реклами в цивілізованому світі мають юридичний статус і закріплені в законодавстві. Проте кодекси, декларації та угоди не можуть повністю забезпечити дотримання етичних норм. Існує безліч причин порушень, від нестачі професіоналів з журналістською освітою в медіаіндустрії до неетичної редакційної політики.

При створенні та редагуванні медіатекстів важливо виділяти вразливі групи населення, інформація про яких, подана неетично, шкодить утвердженню загальнолюдських принципів толерантності, добра, поваги та справедливості. Однією з найбільш чисельних вразливих груп є діти. Навіть отримавши дозвіл на висвітлення теми, журналіст має усвідомлювати можливі наслідки матеріалу для дитини в майбутньому, адже дитина часто залежить від дорослих і може не розуміти наслідків.

У питаннях, що стосуються сексуального насильства, недопустимо детально описувати ситуації та розголошувати інформацію, що може викликати у жертви спогади про пережитий сором і біль. Також потрібно враховувати особливості написання текстів про дітей-свідків, жертв насильства, злочинців, сиріт чи дітей, позбавлених батьківського піклування. Основні етико-правові засади роботи з дитячою тематикою чітко визначені: матеріали про дітей повинні мати обґрунтовані підстави для висвітлення їх приватного життя; необхідно отримати дозвіл батьків або опікунів на оприлюднення інформації про неповнолітніх; розкриття імен дітей, які були залучені до протизаконних дій або стали жертвами насильства, є неприпустимим. Медіадіяльність, яка впливає на життя і добробут дітей, завжди повинна враховувати їх вразливе становище [16, с. 6].

Під час інтерв'ю з людьми, які пережили потенційно травматичні події, важливо не лише дбати про те, як говорити, а й усвідомлювати, про що краще не згадувати та чого уникати. Ось кілька порад від Маргарити Тулуп, української журналістики, що займається соціальними репортажами з людьми, що пережили травматичні події:

1. Не називайте людину жертвою. Замість цього краще вжити фразу: «Ви пережили, ви впоралися».
2. Говоріть не лише про важкі моменти: запитуйте про те, чим людина займалася до війни, які в неї були хобі.
3. Не торкайтеся людини без її дозволу. Навіть якщо вона плаче, ваша перша реакція може бути бажання обійняти. Скажіть: «Я зараз відчуваю, що хотів би вас обійняти», – і далі спостерігайте за реакцією.
4. Уникайте запитань на кшталт: «А що ви відчували в той момент?». Краще запитайте: «Що ще ви пам'ятаєте про той день?».
5. Не запитуйте, що було найгіршим для людини. Це питання може призвести до повторної травматизації, адже найгірше зазвичай і є травма.
6. Не стверджуйте герою, що ви його розумієте. Якщо ви не пережили подібний досвід, ви насправді не можете уявити, що це означає — повернутися з полону чи втратити кінцівку.
7. Якщо запитуєте: «Хто був поруч із вами в камері під час полону?», враховуйте, що цю інформацію не слід публікувати. Дослідження показують, що розповіді про людей у полоні можуть збільшити шанси на їх повернення, але публічність може й нашкодити. Це рішення має приймати рідня. Дехто хоче, щоб про них говорили, інші навпаки, віддають перевагу мовчати.
8. Уникайте запитань на кшталт: «Радієте, що повернулися?». Яка відповідь вас цікавить?
9. Не питайте про плани на майбутнє, якщо людина тільки повернулася з полону чи окупації. Спочатку їй потрібно реабілітуватися і адаптуватися до звичного життя. Можна запитати: «Що вам зараз хочеться?».
10. Запитання «Як ви потрапили в полон?» ставте тільки цивільним, а військовим уникайте з безпекових причин.
11. Не запитуйте, чи бачила людина, як помирають інші. Зазвичай вони або самі розповідають про це, або намагаються забути.

12. Уникайте фрази «Все буде добре». Люди, які пережили травму, можуть вважати, що нічого доброго більше не станеться в їхньому житті, і це може викликати агресію.

13. Якщо ви стикаєтеся з агресією з боку співрозмовника, краще вибачитися і завершити розмову, навіть якщо не розумієте, що саме викликало негативну реакцію.

14. Якщо людина відволікається від теми або плутається у фактах, спробуйте повернути її до обговорення питаннями: «Чи правильно я розумію?» або «Чи можемо ми повернутися до того моменту, коли ви розповідали про...?».

15. Якщо співрозмовник занадто занурюється в свої переживання, спробуйте переключити увагу компліментом або зверненням до якихось предметів, звуків чи запахів, що оточують вас [22].

Можна стверджувати, що висвітлення чутливих тем у медіа вимагає дотримання етичних норм і обережності, аби уникнути повторної травматизації постраждалих. Журналісти повинні уникати визначення людей як жертв, натомість фокусуючись на їхньому досвіді подолання труднощів. Важливо не розкривати персональні дані без згоди респондента, дотримуватися принципів поваги до вразливих груп населення, особливо дітей, та уникати емоційно навантажених запитань, які можуть викликати негативні спогади. Крім того, медіа повинні сприяти створенню безпечного простору для обговорення чутливих тем, забезпечуючи при цьому збалансоване і відповідальне представлення інформації.

1.3. Особливості висвітлення чутливих тем в журналістиці: етико-правовий аспект

Висвітлення чутливих тем в журналістиці є вкрай важливим завданням, яке вимагає врахування етико-правового аспекту, оскільки нерідко йдеться про травматичний досвід людей. Журналісти повинні дотримуватись етичних норм, які визначаються кодексами професійної етики, правами людини та

законодавством, аби забезпечити повагу до гідності постраждалих. Важливо не лише точно і коректно подавати інформацію, але й розуміти потенційний вплив медіатекстів на емоційний стан та психологічний добробут осіб, які пережили важкі ситуації. Крім того, відповідальне висвітлення чутливих тем сприяє формуванню суспільної свідомості, закликами до толерантності та поваги, що в свою чергу підвищує рівень медіаграмотності у суспільстві.

Професія журналіста є однією з тих, де етичні принципи відіграють надзвичайно важливу роль. Безсумнівно, що журналісти несуть високу соціальну відповідальність, що робить питання етики та її регламентації пріоритетними. Хоча питання етичних норм завжди було актуальним, з початком війни у 2014 році та повномасштабним вторгненням Російської Федерації в Україну в лютому 2022 року це питання набуло нової ваги. Зокрема, виникають серйозні протиріччя у роботі сучасних медіа, що стосуються використання фотографій та зображень з територій, де тривають активні бойові дії. Журналісти намагаються висвітлювати інформацію про хід війни, але така інформація може завдати шкоди як військовим, так і цивільним особам. Що стосується цивільних, то етичність висвітлення матеріалів про них, зокрема, про жертв війни, є надзвичайно важливою. Проте, журналісти часто ігнорують етичні норми, публікуючи матеріали про жертв війни, що завдає значної шкоди, насамперед родичам і знайомим постраждалих, а також впливає на психологічне здоров'я суспільства. Таке нехтування часто пояснюється простим бажанням отримати сенсаційні новини, першими донести інформацію або привернути увагу [76, с. 164].

Журналістська етика – це, насамперед, внутрішні принципи людей, які обрали цю професію, а також їхнє розуміння допустимих і недопустимих дій. Вона формується на основі загальноприйнятих норм роботи працівників масмедіа та особистого життєвого та професійного досвіду журналістів. В ідеальному випадку журналістська етика прагне розвинути високу моральну самосвідомість, відповідальність, норми та правила поведінки, які слугують

орієнтиром професіоналізму, усвідомлення суспільної значущості власної роботи та самоконтроль.

Етичні норми базуються на звичайних практиках. Однак багато з них зафіксовані у кодексах, редакційних статутах, настановах і стандартах. Щодо юридичної відповідальності журналістів, то її визначають закони, а не етичні кодекси. Незважаючи на те, що етика та право мають багато спільного, вони також мають суттєві відмінності. І етика, і право регулюють поведінку окремих осіб і великих спільнот, проте роблять це різними способами [9, с. 25].

Журналістська етика зосереджує увагу на кожній окремій ситуації. Хоча журналіст має свободу вибору, цей вибір не повинен суперечити основним принципам і правилам. Він завжди стикається з непростим вибором, пов'язаним із дотриманням етики при прийнятті рішень. У кожному випадку журналіст самостійно вирішує, що є «допустимим» чи «недопустимим» у своїй професійній діяльності. Тому особисті якості журналіста є надзвичайно важливими, адже, незважаючи на об'єктивність поданої інформації, вона передається через його власні фільтри. Дотримання етичних норм сприяє полегшенню професійної діяльності, усуває проблеми, пов'язані з їх порушенням, і допомагає зберегти репутацію, що є важливим для будь-якого серйозного професіонала [72, с. 767].

Гуманність журналістських матеріалів, а також вчинки, поведінка, манера спілкування та зовнішність журналіста є показниками його вихованості. «Людина, яка піддається впливу ЗМІ, повинна морально зростати, і цьому мають сприяти всі матеріали мас-медіа, які завжди здійснюють виховний вплив на своїх реципієнтів. Тому й журналісти повинні дотримуватися етичних вимог і бути вихованими» [43, с. 249].

У Європі особливо підкреслюють важливість дбайливого ставлення до інформації, яка може розглядатися як дискримінаційна за національними, конфесійними або медичними ознаками. Існує десять міжнародних принципів професійної етики для журналістів:

1. Право людей на отримання достовірної інформації.

2. Вірність журналіста об'єктивній реальності.
3. Соціальна відповідальність журналіста.
4. Професійна чесність журналіста.
5. Доступність засобів масової інформації та участь громадськості в їхній діяльності.
6. Повага до приватного життя.
7. Повага до громадських інтересів.
8. Повага до загальнолюдських цінностей та культурного різноманіття.
9. Усунення війн та інших загроз, що ставлять під загрозу людство.
10. Сприяння новому міжнародному порядку в сфері інформації [39, с. 315].

Процес журналістської діяльності та її результати в певній мірі торкаються інтересів багатьох людей. ЗМІ, оперативно та правдиво інформуючи аудиторію про події у світі, допомагають людям правильно зорієнтуватися та обрати власну модель поведінки. Вибір теми, визначення мети матеріалу, відбір фактів, оцінки та композиція відображають ставлення журналіста до тих, про кого і для кого він працює. Отже, моральні фактори вплетені в зміст роботи журналіста. Професіоналізм має бути моральним: журналіст-професіонал, виконуючи свої обов'язки, здобуває прихильність, довіру та авторитет аудиторії. Отримуючи інформацію та передаючи її людям, журналіст впливає на суспільство і соціум [73, с. 187].

В Україні на сьогоднішній день розроблено ряд документів та рекомендацій для журналістів, які стосуються висвітлення інформації в умовах воєнного стану та під час бойових дій. Серед них – Рекомендації журналістам щодо організації роботи на військових об'єктах і в зонах бойових дій в умовах воєнного стану [61], Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо висвітлення загибелі людей під час війни [62].

У Кодексі професійної етики українського журналіста, ухваленому в 2004 році, а в останній редакції зі змінами – 4 жовтня 2013 року на з'їзді підписантів Кодексу, зазначено, що основним обов'язком журналіста є забезпечення права громадян на отримання своєчасної інформації, що зобов'язує його діяти об'єктивно, коректно та відповідально. Журналіст поширює лише ту інформацію, у правдивості якої він упевнений, уникаючи неповноти, неточностей чи викривлень, які можуть завдати моральної шкоди честі та гідності особи. Також заборонено поширювати недостовірні повідомлення.

Журналіст несе відповідальність перед читачами, слухачами та глядачами.

У пункті 4 підкреслюється, що журналіст має сприяти зміцненню моральних та етичних основ суспільства, зберіганню національних та культурних традицій, а також протидіяти впливу насильства, жорстокості та порнографії. Крім того, журналіст несе як юридичну, так і моральну відповідальність перед суспільством за точність своїх повідомлень і справедливість своїх оцінок.

Щодо мовного аспекту, важливо звернути увагу на пункт 9 Кодексу, який зазначає, що журналіст повинен постійно працювати над підвищенням свого професійного рівня, розвивати своє основне знаряддя – слово, дотримуватися конституційних норм щодо функціонування української та інших мов в Україні, а також рішуче виступати проти проявів неповаги до державної мови та приниження її значення в суспільстві [34].

Для журналістської діяльності в умовах правової дії воєнного стану, а також з огляду на етичність роботи з матеріалами про жертв війни, важливо враховувати рішення Комісії з журналістської етики, що стосуються діяльності журналістів та медіа після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року. Ці рішення також охоплюють юридичні аспекти роботи журналістів під час війни, питання журналістських стандартів, гендерної рівності та особливості роботи медіа в умовах воєнного стану [64, с. 30].

Актуальними у плані дослідження етично-правових норм висвітлення чутливих тем у медіа, а також відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», є правила роботи журналістів і журналісток, затверджені

3 березня 2022 року головнокомандувачем ЗСУ Валерієм Залужним. Зокрема, він видав наказ № 73, який регулює акредитацію представників медіа під час воєнного стану, визначає інформацію, що не підлягає розголошенню, та встановлює порядок роботи журналістів у зонах ведення бойових дій. Також важливими є Рекомендації для журналістів, надані Управлінням зв'язків із громадськістю ЗСУ [64, с. 32].

Досліджуючи етичні норм у плані висвітлення чутливих тем у журналістиці, В. Улибін сформував кілька принципів, яких має дотримуватись компетентний журналіст. Серед них:

1. Висвітлення війни, що супроводжується великими людськими жертвами, неможливе без оприлюднення фактів загибелі людей. Перед тим, як надати таку інформацію своїй аудиторії, журналісти повинні чітко визначити мету свого матеріалу. Чи прагнуть вони просто проінформувати, чи вплинути на емоції? Чи хочуть допомогти, чи шокувати? Відео та фото можуть слугувати доказами скоєння воєнних злочинів російськими військовими і грубих порушень прав людини (наприклад, зображення тіл мирних людей на вулицях). У таких випадках використання зображень загиблих є виправданим для поширення інформації про злочини та притягнення винних до відповідальності.

2. Одну й ту саму інформацію можна подавати по-різному. Розповідаючи про жертви війни, журналістам недостатньо лише констатувати факт; необхідно надати аудиторії ширший контекст. Наприклад, слід зазначити, чому це сталося, як можна покарати винних, що вже робиться в цьому напрямі, і як можна допомогти.

3. Неетично повідомляти про загибель особи, поки рідні не дізналися про це. Якщо ви не впевнені, що родичі загиблого вже отримали цю інформацію, уникайте публікації зображень загиблих крупним планом. Не називайте імен загиблих до моменту офіційного повідомлення їхнім родичам.

4. Використовуйте коректну лексику: не «труп» чи «мертві», а «тіла», «загиблі», «вбиті» люди. У матеріалах уникайте емоційно забарвлених слів і висловлювань, зосереджуючись на фактах і контексті.

5. Обережно підходьте до використання фото та відео, де зображені загиблі. Не зловживайте ілюстраціями, що показують наслідки насильства: кров, тіла жертв, їхні останні хвилини. У багатьох випадках у онлайн-медіа доцільно приховувати зображення сцен вбивства, щоб користувачі могли самостійно вирішити, чи бажають переглядати ці матеріали.

6. Багато українських медіа використовують контент із соціальних мереж, у тому числі матеріали про загибель людей. Проте неприйнятно публікувати фото й відео з соцмереж без перевірки. Журналісти повинні звернутися до офіційних джерел для підтвердження загибелі: поліції, місцевої влади, військової адміністрації, Міністерства оборони, родичів чи колег загиблого. Якщо перевірити інформацію в умовах війни неможливо, це слід зазначити в матеріалі.

7. Краще подавати менше матеріалів. Не викладайте одразу багато фотографій з різних ракурсів, що ілюструють одну й ту ж новину про загибель людини або людей. У більшості випадків достатньо однієї ілюстрації.

8. Будь-яка людина заслуговує на повагу і гідність навіть після смерті. Неприпустимо показувати деталі: відсутність одягу, поранення чи каліцтва, у великому плані, щоб ці подробиці не були пов'язані з конкретною особою.

9. Багато українців активно шукають, переглядають і поширюють фото та відео, на яких зображені вбиті російські військові. Проте такий контент може негативно впливати на певну частину аудиторії, зокрема на неповнолітніх, тому журналістам слід шукати інші способи висвітлення масових втрат російської армії в Україні.

10. Уникайте сенсаційності та клікбейту в заголовках, як-от «Вулиця вкрита трупами: найжахливіші кадри звірств окупантів, 18+». Також необхідно уникати нагнітання негативу в бекграунді.

11. Не використовуйте архівні фото чи відео із зображенням загиблих, яких можна впізнати, для ілюстрації сучасних подій. Поважайте почуття родичів, які знову і знову бачать загиблу близьку людину [76, с. 165].

Можна зробити висновок, що висвітлення чутливих тем в журналістиці вимагає особливої уваги до етичних і правових аспектів. Журналісти повинні дотримуватись принципів об'єктивності та відповідальності, щоб уникнути викривлення інформації та шкоди репутації осіб, про яких йдеться. Етичні норми зобов'язують їх проявляти чутливість до особистого життя людей, особливо в плані травматичних або дискримінаційних ситуацій. Крім того, законодавчі рамки: захист приватності та право на інформацію, мають бути враховані з метою забезпечення балансу між суспільним інтересом і правами індивіда. Загалом, відповідальне висвітлення чутливих тем сприяє формуванню довіри до медіа та підтримує громадський діалог на важливі соціальні питання.

Висновки до розділу 1

Чутливі теми в журналістиці охоплюють питання, що викликають сильні емоції або суперечки, і потребують особливого підходу до їх висвітлення. Визначення таких тем включає соціальні, політичні, екологічні, культурні та правозахисні проблеми, які можуть впливати на суспільну свідомість. Типологія чутливих тем може варіюватися від проблем, пов'язаних з правами людини, до екологічних катастроф і соціальних конфліктів. При висвітленні чутливих тем журналісти повинні враховувати потреби цільової аудиторії, щоб уникнути ескалації конфліктів і сприяти конструктивному діалогу. Висвітлення чутливих тем вимагає дотримання норм професійної етики, прояву чутливості та відповідальності у медіадіяльності.

Журналісти повинні дотримуватись етичних норм і проявляти обережність, щоб уникнути повторної травматизації постраждалих. Важливо уникати визначення людей як жертв, зосереджуючи увагу на їхньому досвіді подолання труднощів. Крім того, необхідно не розкривати особисті дані без згоди

респондента, дотримуватись принципів поваги до вразливих груп, зокрема дітей, і уникати емоційно навантажених запитань, які можуть викликати негативні спогади. Медіа відповідальні за створення безпечного простору для обговорення чутливих тем, забезпечуючи при цьому збалансоване та відповідальне представлення інформації. Саме тому відповідальне висвітлення чутливих тем сприяє формуванню довіри до медіа та підтримує громадський діалог щодо важливих соціальних питань.

РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРНІ РИСИ ЧУТЛИВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

2.1. Чутливі теми в журналістиці

У журналістиці тематика чутливих питань займає особливе місце, адже вона стосується важливих соціальних, політичних, культурних та економічних аспектів, які можуть викликати сильні емоції у аудиторії. Чутливі теми: насильство, дискримінація, етичні конфлікти, війни, трагедії та соціальна несправедливість, вимагають від журналістів не лише професійної майстерності, але й особистої чутливості. Вибір слів, стиль викладу та суть самої публікації, у якій подається інформація, можуть значно вплинути на сприйняття матеріалу та реакцію суспільства.

Обговорення чутливих тем стає особливо актуальним в умовах сучасної інформаційної епохи, коли медіа можуть миттєво поширювати новини та ідеї, впливаючи на думки і погляди громадськості. Важливою складовою цієї теми є етика журналістики, яка регулює, як журналісти повинні підходити до чутливих питань, щоб уникнути шкоди для окремих індивідів та суспільства в цілому, що вимагає не лише об'єктивності, але й усвідомлення соціальних наслідків, що випливають із висвітлення таких питань. Розглянемо більш детально тематику чутливого контенту в журналістиці.

Чутливі теми в медіа відіграють важливу роль у формуванні суспільної думки та обговорення актуальних соціальних проблем. Вони можуть включати питання, пов'язані з правами людини, расовими та етнічними конфліктами, сексуальною орієнтацією, екологічними катастрофами, політичною корупцією та війнами. Правильне висвітлення чутливих тем сприяє підвищенню обізнаності суспільства та закликам до дії, однак, якщо інформація подається необ'єктивно чи з маніпулятивною метою, це може призвести до розколу в суспільстві і підсилення конфліктів. Журналісти та медіа-організації повинні бути особливо уважними до таких тем, дотримуючись принципів етики, збалансованості та чутливості. Важливо, щоб медіа слугували платформою для діалогу, забезпечуючи різноманітні точки зору та створюючи безпечне середовище для обговорення складних питань. Таким чином, чутливі теми стають інструментом для стимулювання соціальних змін і розвитку критичного мислення серед аудиторії.

Журналістка Яна Корнійчук з «Слідство.Інфо» вважає, що чутливі теми – це ті, які можуть негативно впливати на психіку людей, завдаючи шкоди як героям, так і журналістам, а також аудиторії. Вона підкреслює, що такі теми потрібно сприймати особисто і подавати глядачам так, щоб інформація не викликала бажання втекти від реальності. Євгенія Моторевська, керівниця відділу розслідувань «Kyiv Independent», зазначає, що чутливі теми часто є табуованими і викликають суспільний резонанс. Катерина Лихогляд, виконавча продюсерка проєкту «Ти як» на «Радіо Свобода», додає, що ці теми стосуються людей, про яких не прийнято говорити, і які часто залишаються на узбіччі обговорення. Алла Садовник, головна редакторка редакції розслідувань «Суспільного», наголошує на тому, що такі теми можуть завдати шкоди героям навіть у майбутньому, тому важливо постійно зважувати, що варто показувати, а що – ні [21].

Чутливі теми в медіа мають значний вплив на формування суспільної думки та політичних рішень. Чутливі теми часто викликають емоційний відгук у

аудиторії, що може призвести до зміни її ставлення до певних соціальних, економічних або політичних питань. Обговорення таких тем у суспільному дискурсі може стимулювати обговорення, сприяючи усвідомленню проблем, які потребують термінового вирішення. Чутливі теми можуть також впливати на політиків, спонукаючи їх реагувати на суспільні запити та враховувати думку виборців під час ухвалення рішень. В результаті чутливі теми можуть стати каталізаторами змін та впливати на формування законодавства та соціальної політики. Однак важливо, щоб медіа підходили до таких тем відповідально, аби уникнути маніпуляцій та подальшого розколу суспільства.

Війна має руйнівний вплив на економіку наших громад, посилюючи соціальні та економічні нерівності, а також критично впливаючи на довкілля. Поряд з новими викликами вона загострює соціальні, економічні та культурні конфлікти, що були актуальними ще до початку повномасштабного вторгнення. Залучення громади до процесу відновлення вимагатиме більш чутливих і інклюзивних механізмів участі.

Одним із ключових етапів залучення є встановлення діалогу та взаємодії під час обговорення і прийняття складних рішень у ситуації конфлікту інтересів різних груп населення, що включає вирішення непорозумінь або недовіри між різними акторами, а також зміцнення і підтримку тих груп, чий голос недостатньо представлений у спільноті [20].

У період активного розвитку інформаційних технологій та глобалізації соціальні медіа стають потужним інструментом впливу на індивіда. В умовах монополізації інформації традиційними ЗМІ, відвертої пропаганди та маніпуляцій з боку телебачення, люди звертаються до альтернативних комунікаційних платформ для отримання інформації. Мережева комунікація відіграє роль як інформаційного каналу, так і модератора діалогу, надаючи кожному члену суспільства доступ до інформації та можливість висловити власну думку. Розвиток онлайн-спілкування призвів до буму громадянської журналістики. Як зазначає В. Гвоздев, «сьогодні широкий інформаційний обмін

через громадські медіа, соціальні мережі та блоги створює серйозну конкуренцію традиційним ЗМІ. Ці форми комунікації набирають популярності в інформаційно-комунікаційному просторі. Громадянська журналістика стає потужним інструментом самовираження суспільства на шляху до формування громадянського суспільства та публічної участі громадян у політичному житті» [8, с. 469].

Незалежно від змісту повідомлення, його технічні характеристики та цільова аудиторія мають значний вплив на сприйняття інформації. Соціальні медіа формують динамічний організм спільноти, який створює оціночні механізми реальності та слугує барометром суспільних настроїв. Поява соціальних медіа, особистих блогів та спільнот у соціальних мережах забезпечує можливість моніторингу актуальних тем і проблем, що хвилюють суспільство. Саме тому соціальні медіа роблять акцент на ефективній комунікації, створюючи аудиторії, об'єднані спільними інтересами. Комунікація в мережі має свої особливості: з одного боку, це може бути анонімність або часткове приховування інформації, а з іншого – прояв індивідуальності автора через візуальні елементи, лексику та популярність. Поведінка користувачів стає загальноприйнятною, що сприяє виявленню свободи слова та співучасті у створенні нової реальності, характерної для громадянського суспільства. Отже, роль соціальних медіа виходить за межі простого інформування та активного обігу інформації; важливим є також об'єднання суспільства навколо важливих політичних і соціальних питань, а також залучення громадськості до просвітницької діяльності та освітніх проєктів [65, с. 200].

Етичні напрями висвітлення чутливих тем є вкрай важливими для забезпечення коректного і відповідального інформаційного обміну. Журналісти повинні дотримуватися принципу достовірності, надавати фактичну інформацію та перевіряючи джерела, водночас враховуючи емоційний стан героїв і аудиторії, уникаючи *sensationalism* і маніпуляцій. Важливо поважати приватність осіб, про яких йдеться, та враховувати їхні почуття і переживання, а також зважати на

культурні та соціальні контексти, щоб уникнути стереотипізації та дискримінації. Відповідальність за наслідки висвітлення чутливих тем вимагає постійного самоаналізу та етичної обачності, щоб не завдати шкоди окремим особам чи спільнотам.

Грубим порушенням етичних стандартів вважається навмисне спотворення фактів, їх вибір з метою маніпуляції, а також розповсюдження неправдивої чи напівправдивої інформації. Крім того, отримання матеріальної винагороди від третіх осіб за публікацію певних фактів або думок також є етичним проступком. Часто неточності виникають через звичайну журналістську недбалість. На жаль, багато медіа не мають бюро для перевірки інформації, що збільшує ризик добросовісних помилок, які можуть завдати шкоди як іміджу медіа, так і авторитету журналіста. Неперевірена інформація може з'являтися внаслідок браку часу та бажання оприлюднити сенсаційну новину першими, проте такі спроби часто призводять до протилежних наслідків. Тому медіа повинні забезпечувати перевіреність поширюваної інформації. Збалансованість у висвітленні передбачає виконання кількох умов: журналісти повинні надавати та аналізувати зібрану інформацію, враховувати всі основні думки про об'єкт матеріалу, а також чітко розмежовувати факти та власні думки. Аудиторія має право не лише знати позицію журналіста, але й робити висновки на основі фактичного матеріалу. Нейтральність є важливою в інформаційному жанрі, хоча в аналітичних чи художньо-публіцистичних творах журналіст має право висловлювати свою думку, при цьому вона повинна бути чітко відокремлена від інших думок і фактів. Журналіст несе відповідальність за правдивість відомостей, що містяться в його матеріалі, відповідно до етичних норм та закону, а також не повинен використовувати незаконні або недостойні методи збору інформації, за винятком випадків гострої соціальної потреби [26, с. 18].

Зловживання мовою ворожнечі журналістами є неприпустимим, хоча вона часто стає складовою комунікативної війни, особливо під час збройних конфліктів. Мова ворожнечі охоплює дискримінаційні та некоректні

висловлювання щодо окремих груп, спільнот або індивідів, які їх представляють. Стилiстично забарвлена лексика є потужним iнструментом у журналістиці, адже вона підсилює вплив тексту на читача. Журналісти використовують різноманітні стилістичні прийоми для висловлення оціночних суджень, які не підлягають спростуванню. У публіцистичних жанрах допускається вживання слів з негативним або позитивним відтінком, тоді як в інформаційних жанрах важливо дотримуватись нейтральної лексики, чітко розділяючи факти, судження та припущення. Вжиток стилістично забарвлених синонімів: «російсько-окупаційні війська» або «російські загарбники», не дискримінує людей за національністю, а вказує на групу, що є ворожою до України. Термін «рашизм», що означає «російський фашизм», набуває популярності в науковому середовищі, і Комісія з журналістської етики не вважає його вживання порушенням. Визнання російського режиму як фашистського має значення для консолідації антивоєнних сил і припинення контактів із агресором. Комісія також засуджує вживання нецензурної лексики в журналістських матеріалах і рекомендує уникати образливих висловлювань, за винятком обґрунтованих контекстом випадків. У матеріалах, присвячених відповідальності країни-агресора за воєнні злочини, доцільно використовувати терміни, що відповідають українському законодавству та міжнародному праву [66, с. 37].

Представлення мови ворожнечі стає все більш поширеним явищем у ЗМІ та інтернет-комунікації, зокрема, соціальні мережі, блоги, форуми та коментарі до дописів. Основними причинами цього феномену є політична поляризація українського суспільства, а також протистояння між українськими та російськими користувачами соціальних мереж на фоні війни, зростання хейту, боді-шеймінгу та нетолерантної поведінки молоді в популярних соцмережах. В сучасному інтернет-просторі мова ворожнечі виявляється у формі експресивно-емоційної лексики, заголовків, мемів та інших елементів. У майбутньому дослідження доцільно зосередити увагу на методах подолання та уникнення поширення мови ворожнечі в онлайн-просторі. Ясно, що боротьба з

мовою ворожнечі в українських медіа потребує комплексного підходу, що передбачає як законодавчі ініціативи, так і освітні кампанії, спрямовані на підвищення толерантності та розуміння різноманітності [38, с. 14].

Журналістські стандарти та етичні принципи під час війни не зазнають суттєвих змін порівняно з мирними часами. Війна, навпаки, вимагає від журналістів і редакцій посиленої уваги до стандартів достовірності та точності при подачі матеріалів у ефірі телеканалів, радіо чи онлайн. Андрій Куликов підкреслює, що «брехати задля перемоги, приховувати правду – так само згубно, як вводити в оману заради будь-якої іншої мети, якою шляхетною вона б не видавалась», що свідчить про важливість дотримання етичних норм, які вимагають від журналістів відповідального підходу до інформації, щоб не лише дотримуватись професійних стандартів, а й захищати безпеку та інтереси своєї аудиторії [66, с. 40].

Соціальні мережі також суттєво впливають на висвітлення чутливих тем у медіа, оскільки вони надають платформу для широкого обговорення та обміну інформацією, що часто не відображається в традиційних ЗМІ. Завдяки миттєвому доступу до новин та можливості коментування, користувачі можуть висловлювати свої думки, що створює нові дискусійні простори і формує громадську думку, що може призводити до появи альтернативних наративів, які не завжди відповідають етичним стандартам, оскільки поширення неправдивої або маніпулятивної інформації стає більш поширеним. Водночас соціальні мережі слугують інструментом для моніторингу важливих соціальних проблем, забезпечуючи голосам маргіналізованих груп можливість бути почутими. Важливою є також роль активістів і журналістів, які використовують ці платформи для привернення уваги до чутливих питань і підтримки суспільного діалогу.

Соціальні мережі часто формують враження, що реальний та віртуальний світи зливаються в одне ціле. Ми можемо спостерігати за фото та відео своїх друзів і родичів, отримуючи миттєву інформацію про їхнє життя, а також

спілкуватися з ними у режимі реального часу, що може призвести до того, що ми почнемо сприймати віртуальну реальність як частину нашої повсякденної дійсності [83].

Однією з основних загроз індивідуальності, яку несуть соціальні мережі, є стимулювання конформізму, що означає схильність людей підкорятися думкам і діям більшості. Соціальні мережі сприяють поширенню конформізму, створюючи відчуття групового тиску. Це може призвести до того, що люди починають погоджуватися з думками та ідеями, які не поділяють, лише для того, щоб відповідати загальноприйнятим нормам. Постійно спостерігаючи за поведінкою інших, ми відчуваємо тиск відповідати їм, що може змусити нас приховувати свої справжні думки та почуття, щоб не вирізнитися з натовпу. Ось кілька конкретних прикладів, як соціальні мережі можуть сприяти конформізму: по-перше, вони створюють відчуття групового тиску, змушуючи людей ділитися контентом, який, на їхню думку, буде прийнятий іншими; по-друге, соцмережі заохочують людей проводити більше часу з однодумцями, що призводить до подальшого збільшення згоди з їхніми переконаннями, навіть якщо вони не поділяються.

Соціальні мережі також можуть сприяти підтримці групових стереотипів. Стереотип – це закріплене уявлення про події та явища, сформоване на основі порівняння їх з особистими ідеалами, що, як правило, не відображає реальність, що відбувається через те, що ми часто оцінюємо людей за їхніми публікаціями в соцмережах, що може призвести до формування неправильних уявлень про тих, хто відрізняється від нас. Такі сприйняття можуть негативно вплинути на індивідуальність, адже ми можемо почати вважати людей з певних груп менш цінними або менш здатними, що, в свою чергу, може призвести до дискримінації та нерівності. Ось кілька прикладів, як соціальні мережі можуть сприяти стереотипізації: по-перше, фільтр бульбашок – це явище, коли люди бачать лише інформацію, що підтверджує їхні існуючі упередження; соцмережі сприяють цьому, дозволяючи користувачам створювати свої інформаційні бульбашки.

Подруге, соціальні мережі можуть використовуватися для створення хейт-спільнот, які пропагують упередження та ненависть до певних груп, що призводить до більш негативного сприйняття цих людей [4].

Авіаційна тематика у медіа є особливо чутливою, оскільки вона стосується не лише безпеки пасажирів, але й національної безпеки та глобальних конфліктів. Репортажі про авіакатастрофи, теракти, інциденти в повітрі потребують обережного підходу, адже кожне повідомлення може впливати на громадську думку та емоційний стан аудиторії. Журналістам важливо забезпечити точність інформації, дотримуватися етичних норм і уникати сенсаційності, аби не сприяти паніці чи дезінформації. Крім того, авіаційна тематика висвітлює значення міжнародного співробітництва в сфері безпеки польотів, адже кожна подія може мати транснаціональні наслідки. Роль медіа тут полягає в тому, щоб підкреслювати важливість профілактики, прозорості й розвитку авіаційних стандартів безпеки.

Важливою для дослідження проблеми чутливої тематики у медіа є авіаєма. Авіаційна тематика є особливо чутливою через її вплив на суспільну думку та безпеку. Падіння військово-транспортного Іл-76 у Росії [70] і знищення винищувача F-16 в Україні [36] підкреслюють ризики, пов'язані з військовою авіацією, і можуть викликати занепокоєння щодо надійності техніки. Такі події часто провокують додаткові питання щодо якості й безпеки як національних, так і союзницьких військових ресурсів, а також підсилюють напругу між країнами. Загибель українських льотчиків, зокрема, відомого пілота «Джуса» [2], не лише є великою втратою для Збройних Сил України, але й зосереджує увагу на ціні, яку платять військові за захист своєї держави. Інформація про авіаційні інциденти потребує обережного підходу, оскільки вона може викликати страх, сум і навіть гнів у суспільстві, а також впливати на репутацію військової техніки та моральний стан військових.

Можна зазначити, що чутливі теми в журналістиці є складною та водночас необхідною частиною медіапрактики, особливо в сучасну інформаційну епоху.

Чутливі теми в медіа стосуються соціальних, політичних та економічних питань, які можуть мати значний вплив на формування суспільної думки та дій, але водночас вимагають надзвичайно обережного підходу з боку журналістів. Етичні принципи, що регулюють роботу журналістів, передбачають об'єктивність, точність та дотримання конфіденційності в умовах, коли некоректне подання інформації може призвести до серйозних негативних наслідків.

2.2. Чутлива тематика в медіа: основні методи і підходи

Основні методи і підходи до висвітлення чутливої тематики в медіа включають етичні стандарти, чіткість у формулюванні, використання чутливого та нейтрального мовлення, а також інтеграцію думок експертів і свідків. Важливим фактором є врахування емоційного виміру і психологічного стану аудиторії, адже неправильно подані або надто жорсткі матеріали можуть викликати травматичні спогади або ще більше посилити емоційний дискомфорт.

У цьому плані також варто звернути увагу на роль медіа в формуванні громадської думки, популяризації соціальної справедливості та прав людини. Завдяки новим технологіям і соціальним мережам, журналісти мають можливість підходити до висвітлення чутливих тем більш креативно, залучаючи різні формати та платформи. Таким чином, правильний підхід до чутливої тематики в медіа є надзвичайно важливим для підтримки інформаційного здоров'я суспільства і формування його моральних цінностей.

Серед основних методів, що використовують медійники при висвітленні чутливих тем, є методи інтерв'ю, опитування та журналістського розслідування. Розглянемо більш детально кожен із них.

Формат жанру інтерв'ю в журналістиці відповідає всім теоретичним ознакам цього жанру. Інтерв'ю не є простим спілкуванням, а структурованим опитуванням респондента журналістом. У випадку бесіди питання можуть задавати обидві сторони, тоді як в інтерв'ю це робить тільки журналіст. Ця специфіка збору інформації відображається на жанрі інтерв'ю.

Інтерв'ю в журналістиці є самостійним жанром, що представляє суспільно важливу новинну інформацію у формі запитань журналіста та відповідей інтерв'ююваної особи. Для створення якісного інтерв'ю важливо зрозуміти відмінності між газетними, журнальними, радіо- та телевізійними інтерв'ю, а також інтерв'ю для Інтернет-ЗМІ, зокрема виявити переваги газетних інтерв'ю.

Серед переваг пресового інтерв'ю можна виділити його наочність і фіксованість питань і відповідей, які можна повторно прочитати, осмислити та оцінити. Професійний журналіст-інтерв'юер має здатність дохідливо передати не лише почуте, а й побачене та відчуте під час інтерв'ю.

Формат жанру інтерв'ю передбачає довільний порядок запитань журналіста та відповіді інтерв'ююваної особи, а також їх думки і коментарі, що викликають громадський інтерес. Зазвичай жанр інтерв'ю містить менше інформації, ніж журналіст насправді отримав, що може призвести до проблеми неповноти або неточності подання інформації. Для уникнення цих проблем рекомендується показувати готове інтерв'ю інтерв'ююваній особі для підпису, що відповідає етичним журналістським вимогам і допоможе запобігти непорозумінням у викладі інформації [29, с. 60].

Інтерв'ю як журналістський жанр враховує не лише інформацію, але й стиль спілкування, а також мистецтво взаємодії між інтерв'юером і респондентом. Важливою особливістю цього жанру є його здатність не лише відкривати нові дані, але й розкривати особистість респондента, його емоції, погляди та почуття. Інтерв'ю постійно еволюціонує та трансформується під впливом сучасних технологій, культурних і соціальних змін. Наприклад, одним із популярних жанрових варіантів сьогодні є інтерв'ю-цитатник, у якому акцент робиться на конкретних цитатах респондента. У такому форматі запитання інтерв'юера фактично залишаються «поза текстом», що дозволяє передати основні думки та погляди героя розмови без втручання журналіста.

Інтерв'ю-цитатник є цікавим комунікаційним явищем, яке відображає сучасні тенденції в споживанні інформації. Акцент на цитатах дозволяє читачам

швидко засвоювати основні ідеї респондентів, не зосереджуючи уваги на великих текстах, що особливо актуально в умовах обмеженого часу аудиторії. Проте цей формат також має свої недоліки: він може недостатньо передавати контекст бесіди. Через фокусування на окремих цитатах може втрачатися загальна ситуаційна картина, або ж думки респондента можуть бути ненавмисно спотворені внаслідок відсутності повного контексту розмови [45, с. 289].

Метод журналістського опитування є важливим інструментом для висвітлення чутливих тем, оскільки дозволяє отримати різноманітні погляди та думки з певної проблематики. При проведенні таких опитувань журналістам важливо дотримуватись етичних норм, щоб не завдати шкоди респондентам, які можуть бути уразливими через обговорювані питання. Використання відкритих запитань сприяє глибшому розкриттю особистих переживань і емоцій, що може привести до більш щирих та змістовних відповідей. Також важливо створити безпечну та довірчу атмосферу для респондентів, щоб вони відчували себе комфортно під час висловлення своїх думок. Крім того, результати опитування можуть слугувати основою для аналізу та висвітлення важливих соціальних проблем, що допомагає підвищити обізнаність суспільства. З огляду на це, метод журналістського опитування є потужним інструментом, що сприяє розвитку діалогу та розуміння чутливих тем у суспільстві.

У сучасній журналістській практиці результати соціологічних опитувань активно використовуються і висвітлюються в засобах масової інформації. Соціологи та журналісти співпрацюють, щоб об'єктивно інформувати суспільство про соціальні процеси та явища, а також беруть участь у формуванні громадської думки. Дані кількісних та якісних емпіричних досліджень є цінним джерелом інформації про соціально-економічний стан різних верств населення та їх політичну активність. Проте рівень професійного використання соціологічних даних в інформаційному просторі часто свідчить про недостатню компетентність журналістів у методології проведення досліджень та в умінні коректно використовувати їх результати для характеристик всього населення. Оскільки

вибірка не може точно відображати генеральну сукупність, у журналістській практиці важливо враховувати помилки репрезентативності – відхилення вибіркової сукупності від генеральної. Тому під час інтерпретації та узагальнення результатів досліджень громадської думки в ЗМІ необхідно зазначати існування таких помилок. Таким чином, щоб журналісти могли відрізнити професійні соціологічні дослідження від аматорських і правильно тлумачити їх результати, критично важливим є навчання представників медіа основним вимогам до проведення емпіричних досліджень [33, с. 46].

При висвітленні результатів соціологічних досліджень журналісти повинні дотримуватися таких принципів:

1. Не інтерпретувати результати опитувань на користь певного політичного кандидата, а також чітко розмежовувати факти і коментарі.
2. Обов'язково вказувати повну назву організації, яка провела опитування, а також замовників цього дослідження.
3. Надавати детальну інформацію про час проведення опитування, територію, охоплену дослідженням, розмір та метод формування соціологічної вибірки, метод опитування, точне формулювання питань та можливу статистичну похибку (відповідно до ст. 56-6 Закону України «Про вибори президента України»).
4. Під час опитування глядачів ток-шоу, присутніх у студії, слід подавати текстове повідомлення «Це опитування відображає думку лише цієї аудиторії», яке повинно бути доступним протягом всього часу публікації результатів.
5. Суворо дотримуватися пункту 11 Кодексу етики українського журналіста, згідно з яким «не допускається вибіркоче цитування соціологічних досліджень, що призводить до викривлення змісту», а також «журналістські опитування громадян не повинні фабрикуватися з метою отримання заздалегідь визначеного результату» [48, с. 27].

Журналістське розслідування чутливих тем вимагає особливої обережності та професіоналізму, адже такі питання можуть стосуватися особистого життя людей, соціальних проблем або політичних скандалів. Журналісти повинні дотримуватися етичних норм, уважно перевіряти факти та уникати поширення непідтвердженої інформації, щоб не завдати шкоди респондентам чи зашкодити репутації людей. Важливо застосовувати чіткі методи збору даних, зокрема, інтерв'ю, аналітичні звіти та документальні джерела, аби забезпечити об'єктивність і точність висвітлення. До того ж, журналісти повинні проявляти чуйність до емоційного стану своїх респондентів та враховувати можливі наслідки публікації матеріалів. Зрештою, метою журналістського розслідування є не лише розкриття правди, а й сприяння суспільному діалогу щодо важливих питань, що вимагають уваги.

Деякі журналісти стверджують, що майже будь-який репортаж можна вважати журналістським розслідуванням. У цьому є частка істини, оскільки методи розслідування часто застосовуються як журналістами «в полі», що працюють у стислі терміни, так і членами великих команд, яким на підготовку матеріалу відводяться тижні. Однак розслідувальна журналістика – це значно ширше поняття, яке включає використання спеціальних методик, освоєння яких може тривати роками та навіть набувати форми мистецтва.

Якщо проаналізувати історії, що отримали найпрестижніші нагороди в цій сфері, стає очевидним, як високо піднята планка для таких досліджень і репортажів, а також наскільки широкий спектр тем охоплюють ці матеріали – від відстеження викрадених державних коштів до аналізу зловживань владою чи проблем у сфері охорони здоров'я.

Розслідувальна журналістика, іноді відома як пояснювальна, поглиблена або проєктна журналістика, не є синонімом «витоків інформації». Останнє стосується створення сенсацій на основі документів або даних, злитих чиновниками чи хакерами. У країнах із молодою демократією визначення розслідувальної журналістики може бути розпливчастим, коли будь-який

репортаж із критикою чи витоком інформації вважається розслідуванням. Репортажі, що стосуються злочинів, корупції або аналітичних досліджень, також можуть помилково сприйматися як журналістські розслідування [64].

З появою глобального інтернет-простору швидкість роботи журналістів значно зросла, що вплинуло на терміни та частоту здачі матеріалів. Важливо, що інтернет як канал масової інформації не лише змінив форму і швидкість передачі інформації, але й її зміст і жанрову структуру. Розслідування, які проводяться в такому форматі, мають можливість масового і миттєвого впливу на людей. Для суспільства критично важливо, щоб професіонали були готові працювати на рівні сучасних викликів і одночасно впливати на життя громадян. Це підкреслює, що журналістські розслідування є важливою частиною соціально актуальної суспільної свідомості, яка містить значущі знання, необхідні для прийняття зважених рішень. Для проведення якісного розслідування слід враховувати знання особи в цій сфері, її систему поглядів, інтелект, життєвий досвід і цінності, які допомагають їй відчувати міру та доречність своїх дій. Журналістам ніколи не варто висловлюватися бездоказово або спиратися на неперевірені факти; важливо аналізувати факти, а не їх оцінки. Постійна перевірка та вдосконалення методів розслідування є критично важливими, оскільки помилки зазвичай стають очевидними на конкретних прикладах [50, с. 25].

Накопичення фактів та їх аналіз може займати до кількох місяців, оскільки розслідування зазвичай ґрунтується на великій кількості інформаційних джерел. Перший етап розслідування часто починається з особистого спостереження, коли журналіст виявляє інтерес до певної проблеми, а потім вивчає її та інформує громадськість. Тема розслідування може також виникнути внаслідок спілкування з людьми, що є важливим для об'єктивності, адже журналіст повинен надати можливість критикуваному об'єкту відповісти на звинувачення. Документи, в свою чергу, служать важливими доказами, підтверджуючи авторські судження та аргументацію. Після збору фактів та їх аналізу журналісту потрібно створити текст для преси, сюжет для телебачення або матеріал для інтернету. Кожен вид

мас-медіа має свою специфіку відображення дійсності, що впливає на підготовку розслідування. Телебачення, наприклад, дозволяє використовувати більше методів впливу на аудиторію завдяки комплексному застосуванню вербальних, звукових і візуальних (відео) елементів. Натомість у друкованих медіа розслідувач працює переважно з текстом, ілюстраціями та графічними елементами, де важливо враховувати вибір шрифтів, наявність ілюстрацій, кольорову гамму та розташування матеріалів. Успіх публікації в пресі значною мірою залежить від майстерності автора на етапі збору інформації та написання тексту розслідування. Для досягнення успіху розслідувач часто використовує різноманітні стилістичні прийоми та літературно-публіцистичні засоби [31, с. 56].

Ефективна робота журналістів-розслідувачів можлива за кількох умов: вільний доступ до джерел інформації та їх захист, зокрема збереження та гарантування конфіденційності джерел, забезпечення фізичної та цифрової безпеки журналістів і редакцій, дотримання журналістських стандартів, а також належне реагування правоохоронних та державних органів на порушення, викриті в журналістських розслідуваннях. В Україні, незважаючи на зростаючу важливість журналістики розслідувань, дотримання всіх цих умов залишається проблематичним. Часто такі розслідування, хоч і викликають деякий резонанс, не мають вагомego впливу, оскільки рідко призводять до серйозних наслідків, якот арештів чи інших значних змін [41, с. 94].

Отже, чутлива тематика в медіа вимагає особливої уваги до етичних принципів, достовірності інформації та збереження балансу між правом суспільства на інформацію і захистом приватного життя. Основними методами роботи з такими темами є інтерв'ю, опитування та журналістське розслідування. Журналісти повинні зважати на психологічний вплив матеріалів на аудиторію, особливо коли мова йде про конфлікти, насильство або делікатні особисті питання. Важливо дотримуватись принципу «не нашкодь» і уникати

сенсаційності. Висвітлення таких тем вимагає вміння підтримувати високі стандарти професійної етики та забезпечувати якість контенту.

2.3. Методи вирішення етичних проблем в чутливій журналістиці

Вирішення етичних проблем у чутливій журналістиці є вкрай важливим для забезпечення об'єктивного та відповідального висвітлення суспільно значущих тем. Журналісти часто стикаються з моральними дилемами, коли необхідно зберегти баланс між правом на інформацію і захистом приватності, емоційного стану героїв матеріалу чи аудиторії. Методи вирішення таких проблем включають дотримання професійних стандартів, використання анонімності та уникнення сенсаційності, а також чітке дотримання етичних кодексів. Оцінка цих методів допомагає зрозуміти їхню ефективність та межі у практиці сучасної журналістики.

Насамперед, одним із методів вирішення етичних дилем, що виникають при висвітленні чутливого контенту, є дотримання журналістом професійних стандартів.

Життя сповнене конфліктів, великих і малих, а кожна журналістська тема є або конфліктною, або щонайменше неоднозначною, що вимагає від журналістів чіткого визначення сторін конфлікту чи незалежних експертів у кожній темі. Стандарт балансу думок зобов'язує подавати думки всіх сторін, забезпечуючи всебічність і неупередженість висвітлення. Лише тоді аудиторія отримає повну картину для формування власних висновків. У сучасних умовах швидкої передачі новин баланс часто зводиться до озвучення позицій сторін, що не завжди дає глибше розуміння. Тому важливо не тільки передавати думки, але й аналізувати їх, перевіряти аргументацію або звертатися до незалежних експертів [13, с. 55].

У кожного учасника конфлікту є своя позиція, і завдання журналіста полягає в тому, щоб чітко і повно її представити. Однак важливо не лише подати цю інформацію, а й здійснити її аналіз та перевірку аргументації. В іншому

випадку необхідно звертатися до незалежних експертів для отримання об'єктивної думки. Професійне завдання журналіста вимагає дотримання балансу думок у кожному матеріалі, не надаючи жодній стороні переваги. Навіть у новинних сюжетах існує поняття хронометражної переваги, що означає, що синхрони повинні мати приблизно однаковий час. Проте, складно уникнути послідовності думок, оскільки одна думка завжди буде представлена першою, а інша – останньою, і зазвичай остання має більший вплив. Крім того, журналіст не може контролювати, як саме буде представлена інформація – хтось говорить емоційно і зрозуміло, а хтось – без емоцій та плутано [37, с. 61].

Дотримання балансу думок і точок зору є показником неупередженості журналіста. Він не має права ставати на бік однієї зі сторін, а повинен всебічно і об'єктивно висвітлювати конфлікт. У випадку неоднозначних тем, як-от екологічні проблеми, важливо отримати коментарі від кількох експертів, оскільки їхні думки можуть відрізнятися. Якщо одна зі сторін конфлікту відмовляється давати коментар, журналіст повинен зазначити це в матеріалі. В інформації про відмову потрібно використовувати такі ж формулювання, як і в заяві особи, наприклад, «відмовилась», «не хоче» або «не бачить сенсу» [13, с. 43].

Хоча серед українських журналістів є визнання важливості дотримання журналістських стандартів, на практиці їх беззастережне виконання виявляється складним або навіть неможливим. Західна модель «об'єктивної журналістики» накладається на умови українського соціально-політичного контексту, особливо в умовах війни [90]. Навіть визнаючи значущість професійних стандартів, українські журналісти стикаються з етичними дилемами і труднощами у висвітленні конфлікту в своїй країні.

Ситуація невизначеності, в якій перебувають українські журналісти, суттєво впливає на їхнє сприйняття професіоналізму та стандартів журналістики. Низький рівень інституціоналізації стандартів, який виявляється в відсутності редакційних настанов у більшості медіа та рідкісних обговореннях цих питань всередині колективів, залишає журналістів сам на сам із етичними дилемами,

змушуючи їх самостійно шукати правильні рішення. Крім того, політичні інтереси медіавласників і спокуса публікації замовних матеріалів також впливають на сприйняття професійних стандартів [3, с. 31].

Повномасштабна війна стала найзначнішим випробуванням для суспільної свідомості та ідентичності українців за роки Незалежності, хоча й не є єдиним. 24 лютого 2022 року Росія розпочала своє військове вторгнення в Україну. Важливу роль у протистоянні ворогу відіграє своєчасне, достовірне та неупереджене інформування громадськості та світу про хід війни. У цьому контексті внесок українських медіа є надзвичайно важливим.

Для працівників медіа, зокрема журналістів, важливо мати чітку професійну позицію та самоідентифікацію. Журналіст повинен поширювати лише правдиву інформацію, підтверджуючи свою об'єктивну точку зору. Важливо публікувати перевірені дані, отримані з офіційних джерел: прес-центри Генерального штабу Збройних сил, Державної служби з надзвичайних ситуацій та Офісу Президента. У журналістських матеріалах не повинно бути дезінформації та пропаганди.

Також журналіст зобов'язаний дотримуватися рекомендацій Комісії з журналістської етики щодо інформації, яку не можна розголошувати в медіа під час воєнного стану. Журналісти та редакції мають підвищити свою увагу до стандартів достовірності та точності при подачі матеріалів в ефірі телебачення, радіо чи онлайн [30, с. 33].

Фактчекінг та перевірка джерел теж є важливими елементами у вирішенні етичних проблем у чутливому контенті медіа. Зазначені інструменти допомагають забезпечити достовірність інформації та запобігти розповсюдженню дезінформації, що особливо важливо в умовах кризових ситуацій або конфліктів. Завдяки ретельній перевірці джерел журналісти можуть уникнути упередженості і маніпуляцій, адже достовірні дані сприяють більш об'єктивному висвітленню подій. Етичні норми вимагають, щоб медіа не лише публікували факти, але й надавали пояснення, що допомагає аудиторії зрозуміти

складність теми. Таким чином, фактчекінг слугує не лише інструментом перевірки, але й способом підтримки журналістської відповідальності та довіри з боку суспільства.

Фактчек складається з кількох смислових блоків: об'єкта розслідування, який визначає публічну заяву або резонансний факт, суті питання – преамбули з додатковою інформацією, доказів і аргументів, що включають дані з офіційних джерел та експертні коментарі, і вердикту – висновку, який оцінює інформацію як «правда», «напівправда» або «брехня». Процес верифікації інформації починається з ідентифікації тверджень, що потребують перевірки, і вибору найшвидшого методу для цього. Далі проводиться пошук в авторитетних джерелах, щоб підтвердити або спростувати інформацію. Після цього обраний факт аналізують, аргументуючи метод перевірки та представляючи результати. Здійснюється експертна перевірка на якість джерела, а у випадку необхідності залучаються зовнішні експерти. Якщо інформація проходить перевірку, проводиться перехресний фактчек для остаточної оцінки логічної послідовності даних [14, с. 24].

Для вирішення певних етичних проблем необхідно залучати не лише журналістів, а й усе суспільство. Цю точку зору підкріплює Ю. Гайдар, який, обговорюючи питання журналістської етики в цифрову епоху, зазначає, що попри технологічні зміни та інформаційну революцію, для «друкованих ЗМІ та інтернет-видань» залишається важливим дотримання «основного обов'язку: дотримуватися професійних журналістських стандартів» [6, с. 37].

Науковиця Рак О., оцінюючи мовні інтенції в контексті журналістської правової етики, зазначає, що «важливим правилом у журналістиці є дотримання демократичності, моральності та гуманізму, а також принципу етики, що сприяє контролю над інформацією». Це означає, що намір автора тексту не повинен бути корисливим. Професійний журналіст має виступати посередником для аудиторії, а не маніпулятором. Якщо його мета – суспільне благо, то стандарти

журналістики будуть дотримані належним чином. Часто корисливі наміри виявляються саме в політичній журналістиці [59, с. 202].

Саморегулювання в медіа теж має вагому роль у вирішенні етичних проблем, пов'язаних із публікацією чутливого контенту. Зокрема, саморегулювання в медіа має на меті встановлення чітких етичних стандартів, яких журналісти та редакції повинні дотримуватись. Залучення експертів до розробки кодексів етики допомагає забезпечити баланс між свободою слова та відповідальністю за наслідки публікацій. Саморегулювання також сприяє формуванню довіри з боку громадськості, адже аудиторія має можливість звертатися до медіа-організацій зі скаргами з приводу порушення етичних норм. Крім того, медіа можуть активно розвивати навчальні програми та тренінги для журналістів, щоб підвищити їх обізнаність про етичні аспекти роботи з чутливим контентом.

Саморегулювання (self-regulation) – це підхід до управління певним сектором економіки, що передбачає встановлення загальних цілей, тоді як розробка та впровадження конкретних правил покладається на орган, який складається з осіб, що працюють у цьому секторі. Перевагою цього підходу є те, що професіонали, які працюють у даній галузі, здатні краще виявляти проблеми і створювати реалістичні методи управління, ніж зовнішні спостерігачі. Проте небезпека саморегулювання полягає в тому, що воно може надмірно захищати інтереси вже існуючих компаній у секторі, в той час як інтереси споживачів, а також можливості для інновацій і нових учасників ринку залишаються недостатньо представленими.

Модель «спільного регулювання» базується на принципах саморегулювання (в найширшому розумінні), які закріплюються в положеннях органів державної влади одним із двох способів: державні органи або створюють правові основи для впровадження саморегулювання, або інтегрують існуючу систему саморегулювання в нормативну базу державного органу. Це широке визначення охоплює різноманітні типи спільного регулювання, які залежать від

співвідношення участі держави та недержавного сектору. Вибір елементів для основи спільного регулювання, зокрема, залежить від завдань, які потрібно виконати. Згідно з частиною першою статті 92 Закону України «Про медіа», спільне регулювання в сфері медіа полягає у поєднанні функцій та засобів державного регулювання з галузевим саморегулюванням, що має на меті забезпечення участі суб'єктів медіа у розробці та визначенні вимог до змісту інформації, що поширюється, а також запобігання цензурі і зловживанню свободою слова [56].

У рамках спільного регулювання предметом є встановлення вимог до розповсюдження інформації, для якої законодавством передбачено регулювання змісту, шляхом ухвалення кодексів (правил) щодо створення та розповсюдження такої інформації. У таких умовах суб'єкти медіа добровільно зобов'язуються дотримуватися цих вимог, а Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення визнає їх достатніми для забезпечення суспільних інтересів. Згідно з пунктом 1 Розділу VIII Регламенту Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, затвердженого Рішенням Національної ради 20.04.23 р. № 339, Національна рада співпрацює з органами спільного регулювання в медіасфері для розробки критеріїв і кодексів (правил) створення та розповсюдження інформації, що сприяє процесу саморегулювання медіа і зменшує кількість порушень законодавства з їхнього боку [60].

Отже, оцінка методів вирішення етичних проблем у чутливій журналістиці вказує на важливість збалансованого підходу, який враховує як потреби суспільства, так і права окремих осіб. Ефективні методи включають дотримання стандартів фактчекінгу, прозорість у висвітленні джерел та контексту, а також використання чітких етичних кодексів, які допомагають журналістам ухвалювати свідомі рішення. Крім того, залучення експертів та представників спільнот, про які йдеться в матеріалах, сприяє більш чутливому та об'єктивному висвітленню. Важливо також підкреслити роль навчання журналістів щодо етичних аспектів роботи з чутливими темами, що допомагає запобігти непорозумінням і шкоді.

Застосування комплексних підходів може суттєво підвищити етичний стандарт журналістики у напрямі публікації чутливих матеріалів.

Висновки до розділу 2

Тематика чутливих питань у журналістиці є складною і багатогранною, оскільки охоплює проблеми насильства, дискримінації, війни, політичних конфліктів та особистих трагедій. Для журналістів важливо дотримуватися етичних норм і стандартів, щоб забезпечити достовірність та чутливість подання інформації. У вимірі насильства і конфліктів журналісти повинні ретельно підбирати слова, уникати мови ворожнечі та стереотипів, щоб не посилювати негативні уявлення про певні групи населення. Методи, зокрема, інтерв'ю з експертами та свідками, а також журналістські розслідування, допомагають отримати більш точну картину ситуації, та забезпечують якісне та відповідальне висвітлення.

Дискримінація і соціальна справедливість також вимагають особливої уваги журналістів, які повинні враховувати вплив своїх матеріалів на аудиторію, що включає уникнення упередженого подання фактів і забезпечення представництва різних точок зору, щоб продемонструвати багатогранність суспільства. Методи, наприклад, опитування та фокус-групи, допомагають зрозуміти потреби і погляди різних соціальних груп, що сприяє більш етичному і чутливому підходу до висвітлення складних тем. Ефективне застосування стандартів фактчекінгу та прозорість у висвітленні джерел і сутності публікації також є вкрай важливими для підтримки довіри аудиторії і відповідальності журналістів.

РОЗДІЛ 3

**ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИСВІТЛЕННЯ ЧУТЛИВИХ ТЕМ В СУЧАСНИХ
ОНЛАЙН-МЕДІА ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ (ЛЮТИЙ
2022 – ЛЮТИЙ 2023 РР.)**

3.1. Проблематика чутливих тем в онлайн виданнях («Повага», «Зміна», «Свідомі»)

Тематика чутливих питань в українських онлайн виданнях є важливою складовою сучасного медійного дискурсу, оскільки зазначена тема охоплює різноманітні соціальні, політичні та культурні фактори, які стосуються вразливих груп населення. Висвітлення цих тем потребує особливої уваги, адже журналісти повинні дотримуватися етичних норм і стандартів, щоб забезпечити чутливість та достовірність поданої інформації. Зокрема, онлайн видання «Повага», «Зміна» та «Свідомі» беруть активну участь у формуванні громадської думки та розуміння проблем, що стосуються чутливих тем, зокрема, питання дискримінації, насильства, гендерних та соціальних проблем.

Для аналізу репрезентації чутливих тем у згаданих онлайн виданнях було обрано публікації за період з лютого 2022 до лютого 2023 року. Під час дослідження було проаналізовано публікації, які висвітлюють різні фактори чутливих питань в медіа. В результаті цього аналізу було виявлено певні тенденції у висвітленні проблем, з якими стикаються вразливі групи населення. Отже, на основі цього аналізу нам вдалось виокремити 7 актуальних напрямів у чутливій журналістиці. Розглянемо тематику цих напрямів на прикладі досліджуваних видань.

У межах дослідження проблем збройних конфліктів та війни ми проаналізували три видання: «Повага», «Зміна» та «Свідомі». Видання «Повага» зосереджує увагу на соціальних змінах, які війна спричинила для жінок в Україні, зокрема через репрезентацію матеріалів про роль жінок у військових волонтерських ініціативах. Публікації, наприклад, «Не хочуть бути жертвами: як війна змінює українок» [44] та дослідження, що висвітлює проблеми, з якими стикаються журналістки під час війни, підкреслюють активність і стійкість жінок

в умовах конфлікту, що свідчить про спробу переосмислити традиційні стереотипи та висвітлити їхню важливу роль у суспільстві.

З іншого боку, видання «Зміна» зосереджується на висвітленні конкретних подій, пов'язаних із військовими діями, а також на наслідках для цивільного населення. Публікація «У Бучі під Києвом обстріляли житлову 9поверхівку» [74] та матеріали про евакуацію цивільних, демонструють серйозність і масштаби гуманітарних криз, спричинених війною. Видання «Свідомі» в свою чергу звертає увагу на організації, що працюють для порятунку людей, а також на довгострокових наслідках війни для українського суспільства. Зазначене медіа розкриває хронологію подій та зусилля міжнародних організацій, як-от ВООЗ, що демонструє активність у боротьбі з наслідками конфлікту [5]. Таким чином, кожне з цих медіа надає свій унікальний погляд на тему війни, підкреслюючи різні аспекти та наслідки, які вона має для українського суспільства.

В рамках аналізу проблем дискримінації та питань рівності вдалось зробити такі висновки. Видання «Повага» зосереджує увагу на гендерній рівності, зокрема через публікації на кшталт «Настя Зухвала: Поступ до гендерної рівності продовжується навіть в умовах повномасштабної війни» [42], що підкреслює, як війна вплинула на гендерні питання та просування рівності. Інші статті, як-от «Слова мають значення: 6 книжок для гендерної самоосвіти» [69], звертають увагу на важливість освітніх ресурсів для розширення обізнаності про гендерні питання, а «Одна в полі воїнка» [47] розглядає створення фемінітивів як крок до подолання гендерних стереотипів у мові.

Видання «Зміна» фокусується на конкретних випадках дискримінації, прикладом чого є матеріал «Евакуація іноземців з України: чи справді є расова дискримінація?» [18], який аналізує можливі прояви расової нерівності під час війни. Видання «Свідомі» також піднімає важливі питання, зокрема через матеріали про законодавчі ініціативи щодо гендерного насильства та реклами вакансій, що забороняють дискримінацію за расою, віком чи статтю [77], що свідчить про комплексний підхід медіа до висвітлення теми дискримінації.

У межах аналізу проблеми сексуального насильства нам вдалось з'ясувати, що видання «Повага» в статті «Як допомогти жінкам, які пережили зґвалтування?» [87] надає практичні рекомендації щодо підтримки жінок, які стали жертвами сексуального насильства. У публікації звернено увагу на важливість чутливого підходу, розуміння потреб жертв і створення безпечного середовища для обговорення їхніх переживань. Також обговорюється роль суспільства у подоланні стигми, яка оточує постраждалих, та важливість соціальної підтримки в процесі відновлення.

У виданні «Зміна» стаття «Зґвалтування як зброя: з'являються численні свідчення сексуального насильства з боку окупантів в Україні» [25] висвітлює серйозні випадки сексуального насильства, що використовуються як тактика війни. Автори наводять свідчення жертв і підкреслюють масштаби проблеми, закликаючи до міжнародної уваги та дій. Публікація розкриває не лише індивідуальні трагедії, але й системний характер цього насильства, що вимагає глибокого аналізу та активного реагування з боку урядів і правозахисних організацій.

Видання «Свідомі» у статті «У Херсонській області правоохоронці зафіксували 64 випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом» [75] документує конкретні випадки сексуального насильства в контексті війни. Ця публікація зосереджує увагу на важливості фіксації таких випадків для подальшого розслідування і правосуддя, підкреслюючи необхідність забезпечення належної правової підтримки для постраждалих. Публікація також викриває недостатню реакцію правоохоронних органів на ці проблеми, що ставить під загрозу права жертв.

У рамках аналізу проблем психічного здоров'я, пов'язаних з наслідками російсько-української війни, ми з'ясували, видання «Повага» в статті «Із повагою і без знецінень: як підтримувати одна одну в складні часи?» [28] обговорює важливість соціальної підтримки для людей, які переживають психічні проблеми в умовах війни. Автори зосереджені на тому, як емоційна підтримка може

допомогти у подоланні стресу та тривоги, підкреслюючи, що взаємопідтримка жінок є важливою складовою в боротьбі з депресією і психологічними розладами. Публікація також торкається теми знецінення почуттів, закликаючи до відкритого діалогу про емоційні переживання.

У виданні «Зміна» стаття «Понад чверть дітей, які стали свідками або учасниками подій війни, розлучились із рідними» [51] документує наслідки війни для психічного здоров'я дітей. Публікація підкреслює, як досвід травматичних подій впливає на дітей, які втрачають зв'язок з рідними та стають свідками насильства. Стаття також звертає увагу на необхідність психологічної підтримки та реабілітації дітей, щоб допомогти їм подолати емоційні травми та відновити нормальне життя.

Видання «Свідомі» у статті «Що таке ескапізм і як проявляється в час війни?» [82] досліджує концепцію ескапізму як способу втечі від реальності під час конфлікту. Автори аналізують різні методи, які люди використовують, щоб впоратися зі стресом і емоційним болем, в тому числі мистецтво, музику та інші форми самовираження. Публікація підкреслює, що хоча ескапізм може забезпечити короточасне полегшення, важливо також звертатися за допомогою до професіоналів у сфері психічного здоров'я, щоб забезпечити стійкість у довгостроковій перспективі.

Усі три публікації демонструють різні аспекти проблем психічного здоров'я в умовах війни: від підтримки жертв до дослідження механізмів самозахисту. Видання підкреслюють необхідність системної підтримки та реабілітації, що є вкрай важливими для подолання впливу наслідків війни на психічне здоров'я людей.

Аналізуючи проблеми соціальної нерівності в Україні, пов'язані з бідністю, бездомністю та доступом до освіти та медичних послуг, ми розглянули три публікації з видань «Повага», «Зміна» та «Свідомі». Так, видання «Повага» у статті ««Зараз це наше життя, але насправді воно не наше»: як українки створили освітній хаб у Бухаресті» [24] висвітлює ініціативу українських жінок, які,

рятуючись від війни, створили освітній простір для дітей біженців у Бухаресті. Публікація підкреслює важливість доступу до освіти навіть у складних умовах, та зазначає, що такі проекти допомагають дітям зберегти відчуття нормальності та забезпечити навчання. Стаття також звертає увагу на соціальну відповідальність громади та важливості підтримки одне одного в умовах кризи.

У виданні «Зміна» стаття «Сім із десяти біженців з України ризикують опинитися за межею бідності в країнах, що приймають, – дослідження» [68] звертає увагу на те, як війна призвела до економічних труднощів для українських біженців. Дослідження показує, що більшість із них не можуть забезпечити свої основні потреби, що ставить їх у вразливе становище в нових країнах. Публікація наголошує на необхідності міжнародної допомоги та соціальних програм, які б підтримували біженців у їхньому процесі адаптації, аби уникнути подальшої соціальної нерівності.

Видання «Свідомі» в статті «Комітет Верховної Ради підтримав законопроект про призначення пенсій українським дисидентам ХХ сторіччя» [34] розглядає питання соціальної справедливості та визнання внеску дисидентів у боротьбу за права людини в Україні. Зазначене законодавче рішення є важливим кроком у подоланні соціальної нерівності, оскільки воно забезпечує матеріальну підтримку для людей, які постраждали внаслідок репресій. Публікація підкреслює значення державної підтримки для тих, хто пожертвував своїм життям заради справедливості, і наголошує на необхідності реформ у соціальному забезпеченні.

Таким чином, усі три статті вказують на важливість соціальної підтримки, доступу до освіти та медичних послуг для подолання нерівності в Україні, особливо в плані наслідків війни. Публікації видань демонструють, як громадські ініціативи та державна політика можуть вплинути на покращення життя вразливих груп населення, і підкреслюють необхідність підвищення уваги до проблем соціальної нерівності в умовах війни.

У плані проблем прав ЛГБТК+ спільноти в Україні важливо розглянути теми, пов'язані з насильством на ґрунті статі та гендерною рівністю. Аналізуючи цю ситуацію, можна звернутися до публікацій з видань «Повага», «Зміна» та «Свідомі», кожна з яких висвітлює різні напрями цієї проблеми.

Видання «Повага» в статті «На часі: як війна актуалізувала питання легалізації одностатевих шлюбів» [40] розглядає, як російсько-українська війна привела до переосмислення гендерних питань у суспільстві. Публікація підкреслює, що зростання солідарності в часи кризи відкрило нові можливості для обговорення прав ЛГБТК+ спільноти, зокрема легалізації одностатевих шлюбів. Питання ЛГБТ набуло актуальності в плані пошуку нових форм підтримки та захисту прав уразливих груп населення, вказуючи на можливість прогресу в законодавстві.

У виданні «Зміна» стаття «Правозахисники відзначили низку позитивних зрушень щодо прав ЛГБТ в Україні – звіт» [54] зазначає, що, незважаючи на виклики, правозахисники зафіксували прогрес у забезпеченні прав ЛГБТК+ людей в Україні. Зокрема, йдеться про підвищення обізнаності та підтримки з боку суспільства. Публікація демонструє важливість активізму та боротьби за права людини, відзначаючи, що зміни можливі завдяки зусиллям громадських організацій та міжнародної спільноти.

Видання «Свідомі» у статті «Чи на часі прайди та права лесбійок, геїв, бісексуальних та трансгендерних (ЛГБТ) людей, коли йде війна?» [79] актуалізує питання про доцільність проведення заходів, що підтримують права ЛГБТК+ спільноти в умовах війни. Автори статті аналізують, чи можуть такі акції привернути увагу до соціальної справедливості та гендерної рівності під час військового конфлікту. Публікація підкреслює, що важливо підтримувати права всіх груп населення, незважаючи на зовнішні обставини, і закликає до рівноправності в суспільстві.

Таким чином, усі три статті висвітлюють різні напрями проблеми прав ЛГБТК+ спільноти в Україні, підкреслюючи необхідність боротьби за рівність і

підтримку уразливих груп, особливо в умовах війни. Видання демонструють, як активізм, громадська солідарність та зміни в законодавстві можуть сприяти покращенню становища ЛГБТК+ людей в Україні, створюючи умови для більш інклюзивного суспільства.

Проблеми приватності та захисту особистих даних в Україні є актуальними темами, що пов'язані зі збором, використанням та розкриттям особистих даних. У публікаціях видань «Повага», «Зміна» та «Свідомі» висвітлюються різні напрями цих питань, зокрема, слідкування та конфіденційність.

Видання «Повага» у статті «Фото під спідницею: у Києві суд виніс вирок через інцидент у метро» [78] піднімає питання про неналежне використання особистих даних і вторгнення в приватність, яке відбулося внаслідок випадків сексуального насильства. Вирок суду демонструє, що правосуддя намагається захистити права жертв та підтримати ідею приватності в громадських місцях. Інша стаття «Дати слово неозвученому: про що мовчать українські чоловіки?» [15] досліджує, як стереотипи та тиск з боку суспільства можуть призводити до порушення приватності особистих думок і почуттів чоловіків, що негативно впливає на їхнє психічне здоров'я.

Видання «Зміна» зосереджує увагу на випадках зловживання особистими даними. Стаття «Як персональні дані українців потрапляють до окупантів» [88] наголошує на необхідності захисту даних громадян, оскільки правозахисники закликають повідомляти про випадки незаконного використання реєстрів. Ця публікація демонструє важливість конфіденційності та безпеки особистих даних, особливо в умовах війни. Інша стаття «КЖЕ публічно осудила журналістку Анжеліку Музиченко» [32] висвітлює етичні питання, пов'язані з публікацією особистих даних порушників, що підкреслює важливість дотримання приватності в журналістських практиках.

У виданні «Свідомі» публікації, зокрема, «Блокування українців у Twitter та Meta: чому це відбувається і що робити?» [1], висвітлюють проблеми контролю над інформацією та доступом до соціальних мереж, що ставить під сумнів

свободу висловлювання і конфіденційність особистих даних. Стаття «Голова однієї з тимчасово окупованих громад Харківщини передала росіянам персональні дані школярів» [10] показує, як конфіденційність може бути порушена на рівні місцевих адміністрацій, що призводить до серйозних наслідків для безпеки громадян.

Публікації цих видань підкреслюють, що питання приватності та захисту особистих даних є важливими для суспільства, особливо в умовах військових конфліктів та політичної нестабільності.

Отже, висвітлення чутливих тем в онлайн-виданнях «Повага», «Зміна» та «Свідомі», демонструє важливість етичного підходу у журналістиці. Ці видання прагнуть не лише інформувати, але й підвищувати обізнаність про соціально значущі проблеми: дискримінацію, насильство, гендерну нерівність та психічне здоров'я. Видання використовують етичні кодекси для того, щоб уникати стереотипізації та мови ненависті, дотримуючись принципу «не нашкодь». Однак незважаючи на ці зусилля, іноді виникають труднощі, пов'язані з нестачею чутливості або недостатнім рівнем викладу теми, що може призвести до спотворення інформації. Важливо, щоб журналісти цих видань продовжували навчатися та адаптувати свої методи роботи, беручи до уваги думки експертів і представників спільноти. Якісне висвітлення чутливих тем сприяє формуванню здорового інформаційного середовища та підтримці соціальної справедливості.

3.2. Чутливий контент в українських медіа «Повага», «Зміна» та «Свідомі»: методи, підходи, жанри, подача матеріалів

У сучасному інформаційному просторі українських медіа, зокрема, онлайн-видань «Повага», «Зміна» та «Свідомі», чутливий контент відіграє важливу роль у формуванні суспільного дискурсу. Ці видання застосовують різноманітні методи та підходи до висвітлення складних тем, що стосуються соціальної справедливості, прав людини та гендерної рівності. Використовуючи різні жанри, видання намагаються донести до аудиторії не лише інформацію, а й емоційну

сутність публікації, що сприяє глибшому розумінню проблем. Подача матеріалів зосереджує увагу на етичних стандартах, що дозволяє уникнути стереотипів і підвищити чутливість до тем, які часто не обговорюються чи замовчуються в публічному середовищі. При дослідженні тематики, жанрів, методів подачі та стилю написання публікацій на чутливу тематику ми проаналізували по 10 публікацій кожного із видань. Отже, розглянемо більш детально результати цього дослідження.

«Повага» є кампанією, що бореться проти сексизму в медіа та політиці. Тому видання зосереджені на висвітленні та реагуванні на випадки сексизму в українських медіа та політичному житті.

Крім цього, матеріали видання спрямовані на:

- боротьбу з гендерними стереотипами, дискримінацією та мізогінією;
- моніторинг сексистських висловлювань у публічному просторі та медіа, а також на просування принципів гендерночутливої журналістики, зокрема акцент на дотриманні професійних стандартів у створенні текстів;
- відстеження законодавчих ініціатив, що стосуються протидії сексизму, дискримінації та насильству щодо жінок;
- популяризацію успішних історій жінок;
- адвокацію Стамбульської конвенції;
- підтримку гендерної рівності та толерантності до ЛГБТіК+;
- протидію антигендерним рухам та рухам, спрямованим проти рівності;
- боротьбу з гендерно зумовленим насильством та насильством щодо політикинь і громадських активісток [58].

У виданні «Повага» використовуються різноманітні методи та жанри для висвітлення чутливих тем, що стосуються гендерної рівності та протидії сексизму. Серед основних форматів матеріалів є інтерв'ю, які проводяться з видатними особистостями, активістами та експертами, акцентуючи увагу на їхньому досвіді та думках щодо гендерних питань. Лонгріди, в яких поєднуються

репортажні елементи з прямою мовою героїв, дозволяють глибше зануритися в історію успіху та викликів, з якими стикаються жінки. Аналітичні статті слугують для дослідження тенденцій і проблем у суспільстві, пропонуючи експертні коментарі та статистичні дані. Колонки, написані в індивідуальному стилі, надають платформу для вираження особистих думок і рефлексій, що стосуються тем сексизму та гендерної дискримінації. У результаті контент-аналізу публікацій цього медіа ми створили аналітичну таблицю, де виділили тематику, жанр, методи подачі та стиль написання публікації. Таблиця розміщена у Додатку Б.

Сформувавши таблицю, ми зробили висновок, що публікації видання «Повага» охоплюють важливі питання, пов'язані з гендерною рівністю, правами жінок, медіа, волонтерством та насильством, що підкреслює актуальність цих тем у медіасередовищі сучасної України. Жанр статей варіюється від новинних до аналітичних, що дозволяє читачам отримувати не лише факти, а й глибокі дослідження та рекомендації щодо поліпшення становища жінок у суспільстві. Методи подачі інформації включають особисті історії, інтерв'ю, статистику та експертні коментарі, що робить матеріали більш доступними та зрозумілими для широкого кола читачів. Стиль написання коливається від фактологічного до емоційного, що підкреслює чутливість тематики та викликає співпереживання у аудиторії. Таким чином, видання активно сприяє підвищенню обізнаності про гендерні питання та підтримує жінок у складні часи. Відсоткове відношення чутливих тем у медіа «Повага» подано у Додаток В.

Центр прав людини ZMINA, що є засновником однойменного медіа, займається захистом свободи слова, свободи пересування, протидією дискримінації, запобіганням тортур і жорсткому поводженню, а також боротьбою з безкарністю. Організація підтримує правозахисників і громадських активістів в Україні, зокрема, окупований Крим, і захищає осіб, які постраждали внаслідок збройного конфлікту. ZMINA проводить інформаційні кампанії та освітні програми, здійснює моніторинг і документування випадків порушень

прав людини, а також готує дослідження та аналітичні матеріали. Крім того, вона активно бореться за зміни через національну та міжнародну адвокацію.

Основні напрямки роботи Центру прав людини ZMINA:

1. Інформування – Центр ZMINA активно інформує про ситуацію з правами людини в Україні через власний медіапортал та соціальні мережі Facebook, Twitter та YouTube. Співпрацюючи з авторитетними виданнями в Україні та за кордоном, журналісти організації готують ексклюзивні матеріали на правозахисну тематику.

2. Освіта – Організація проводить освітні програми, навчаючи людей відстоювати свої права та допомагати іншим. Вона реалізує інформаційно-просвітницькі кампанії, які підвищують обізнаність населення про питання прав людини.

3. Моніторинг – ZMINA здійснює моніторинг дотримання прав і свобод в Україні. Зокрема, організація активно залучена до роботи Національного превентивного механізму (НПМ), що відповідає за перевірку умов утримання в місцях несвободи.

4. Аналітика – Організація проводить дослідження і вивчає проблематику прав людини, розробляючи аналітичні матеріали, що допомагають зрозуміти нагальні питання в цій сфері.

5. Співпраця в Криму – після окупації Криму ZMINA, спільно з правозахисниками, запустила Кримську польову місію з прав людини для моніторингу ситуації в регіоні. Організація також продовжує документувати порушення прав людини на півострові і підтримувати місцевих активістів [17].

Онлайн-видання «Zmina» використовує різноманітні методи та жанри для висвітлення чутливих тем, пов'язаних з правами людини в Україні. Серед основних жанрів є аналітичні статті, репортажі, інтерв'ю та інформаційні кампанії, що допомагають поглибити розуміння ситуації з правами людини. Також у матеріалах видання активно використовуються відео- та мультимедійні формати, що роблять контент більш доступним і привабливим для широкої

аудиторії. Завдяки експертному аналізу та документуванню випадків порушень прав людини, видання сприяє підвищенню обізнаності суспільства та формуванню активної громадської позиції. На основі вивчення публікацій видання «Зміна» було сформовано аналітичну таблицю (Додаток Г). До того ж, ми сформували діаграму, яка демонструє відсоткове відношення жанрів проаналізованих публікацій у виданні «Зміна» (Додаток Д).

Аналіз публікацій видання «Зміна» показує широкий спектр тематики, яка охоплює важливі соціальні, політичні та гуманітарні питання в контексті війни в Україні. Більшість статей представлено в жанрі новинних матеріалів, що підкреслює актуальність подій та потребу в оперативному інформуванні громадськості. Використання різних методів подачі: інтерв'ю, статистичних даних та свідчень очевидців, сприяє кращому розумінню тем і підвищує довіру до інформації. Стиль написання варіюється від фактичного до емоційного, що дозволяє залучати читачів і резонувати з їхніми переживаннями. Загалом, видання виконує важливу роль у висвітленні соціально значущих тем та сприяє формуванню суспільної свідомості в умовах кризи.

Свідомі – це українське онлайн-медіа, яке досліджує глибокі сенси, зосереджуючи увагу на значущих суспільно-політичних, історичних і культурних питаннях через аналітичні статті, репортажі та інтерв'ю. Свідомі функціонує в режимі *slow media* та зосереджується на лонгрідах, прагнучи надати читачам найбільш повну картину подій. Через дослідження та висвітлення складних, але важливих тем як для України, так і для світу, ми прагнемо повернути увагу читачів до таких актуальних питань, як війна, Крим, культура, громадянське суспільство та деколонізація [55].

В онлайн-виданні «Свідомі» застосовуються різноманітні жанри та методи для висвітлення чутливого контенту, серед яких: аналітичні матеріали, репортажі та інтерв'ю. Особливістю підходу є зосередження уваги на лонгрідах, що дозволяє читачам отримати глибоке розуміння тем, пов'язаних із соціальнополітичними та культурними питаннями. Видання використовує

методи глибокого дослідження та інтерв'ювання експертів, що надає контенту більшої достовірності та ваги. Завдяки формату *slow media* «Свідомі» намагаються уникнути поверхневого висвітлення подій, пропонуючи читачам змістовний аналіз і широкий вимір публікацій. Також активно використовуються візуальні елементи та інтерактивні формати, що робить інформацію більш доступною та зрозумілою для молодшої аудиторії. (Аналітична таблиця щодо тематики, жанрів, методів подачі та стилю написання публікацій у виданні «Свідомі» подана у Додаток Е). Також нами було сформовано діаграму, де наочно продемонстровано відсоткове відношення публікацій за методами репрезентації матеріалу (Дод. Є).

Аналіз публікацій видання «Свідомі» свідчить про різноманітність тематики, яка охоплює важливі напрями соціальних, культурних і політичних питань в умовах війни в Україні. Публікації переважно представлені в жанрі новин і аналітики, що підкреслює їхню актуальність та потребу в оперативному інформуванні суспільства. Використання різних методів подачі, зокрема, інтерв'ю, фактів та статистичних даних, забезпечує глибоке розуміння ситуації і підвищує довіру до інформації. Стиль написання варіюється від формального до емоційного, що дозволяє залучати читачів та створювати резонанс з їхніми переживаннями. Загалом видання виконує важливу роль у висвітленні соціально значущих тем, сприяючи формуванню суспільної свідомості в умовах кризи.

Можна зробити висновок, що у медіа «Повага», «Зміна» та «Свідомі» чутливий контент висвітлюється з використанням різноманітних методів і жанрів, що відображають соціально-політичні та культурні виклики в Україні. Кожне з цих видань надає перевагу аналітичним матеріалам, репортажам і інтерв'ю, що дозволяє читачам глибше зрозуміти складні теми. Використання лонгвідів та детальних досліджень у «Свідомих» демонструє прагнення до *slow media*, тоді як «Повага» та «Зміна» зосереджують увагу на експертних думках і свідченнях, що підкреслює важливість людських історій. Усі три видання намагаються уникати поверхневих стереотипів, пропонуючи об'єктивну та

неупереджену інформацію. Загалом, чутливий контент цих медіа активно сприяє формуванню суспільної свідомості та обізнаності про важливі питання в Україні.

3.3. Особливості порушення етичних норм в медіапродуктах на чутливу тему в українських онлайн-медіа

Порушення етичних норм у медіапродуктах на чутливі теми є важливим питанням, яке потребує уваги з боку професійної спільноти та суспільства загалом. Моніторинг ресурсів Комісії з журналістської етики, Національної спілки журналістів України (НСЖУ) та профспілки медіа дозволяє виявити численні випадки, коли журналісти та редакції нехтують етичними стандартами, що може завдати шкоди як окремим особам, так і суспільству в цілому. У таких ситуаціях інформація може бути представлена некоректно або упереджено, що підриває довіру до медіа та ускладнює об'єктивне висвітлення важливих соціальних тем. Таким чином, важливо досліджувати, як саме порушення етичних норм впливають на якість медіа та репутацію журналістської професії.

Сайт Комісії з журналістської етики містить важливі матеріали, присвячені аналізу порушень етичних норм у медіапродуктах. Ця організація здійснює моніторинг журналістської діяльності, виявляючи випадки недотримання професійних стандартів, які можуть негативно вплинути на суспільну свідомість. Публікації Комісії часто включають розгляд конкретних ситуацій, в яких журналісти або редакції не дотримувалися принципів об'єктивності, достовірності та поваги до приватності. Завдяки цим матеріалам, медіа-спільнота отримує можливість вчитися на помилках інших і вдосконалювати свою практику. Важливість цих документів полягає в їхній ролі у підвищенні стандартів журналістики та захисті прав громадян на якісну інформацію.

Розглянемо більш детально матеріали, представлені на сайті Комісії.

Наприклад, у публікаціях онлайн-видань «Про Рівне» та «Рівненські новини» виявлено кілька порушень етичних норм, що викликало занепокоєння з боку громадської організації «Агенція журналістських розслідувань «Четверта

влада». Зокрема, автори статей вживають оціночні судження, які містять неприязні висловлювання на адресу заявниці, акцентуючи на ній як на «жовтій пресі» та «недобросовісних журналістах». Такі вирази, як «неправдива прив'язка» і «маніпуляції журналістів», не лише підривають репутацію медіа, але й не підтверджуються відповідними фактами, що є порушенням вимог Кодексу етики українського журналіста [85].

У відповідь на скаргу Комісії з журналістської етики, представники «Рівненських новин» відмовилися надавати коментарі, заявивши, що не мають наміру реагувати на «жовту пресу». У свою чергу, «Про Рівне» намагалося виправдати свою позицію, стверджуючи, що матеріал об'єктивно відображає дії депутата Стельмащука та його ставлення до ситуації. Проте їхнє пояснення не вирішило питання етичних стандартів, оскільки не містило відповідної аргументації щодо висловлених звинувачень на адресу організації-заявниці, що вказує на недостатню готовність до відкритого діалогу і потенційне ігнорування принципів журналістської відповідальності.

Ще одним прикладом є скарга, отримана від Ани Море на матеріал Інтернет-видання «Українська літературна газета», опублікований 9 червня 2024 року, в якому стверджується, що Музей Ханенків і Одеський музей перетворюються на інструменти пропаганди лівих ідей через зміну своїх логотипів на кольори ЛГБТ-прапора [84]. Скаржниця зазначає, що в публікації присутні гомофобні висловлювання, які прирівнюють ЛГБТ-активістів до представників російського агресора, що ігнорує їхню підтримку національної ідеї та участь у захисті України. Відсутність прямих цитат і доказів на підтримку цих звинувачень підкреслює маніпулятивний характер матеріалу, який викривлює реальність і підтримує негативний стереотип щодо ЛГБТ-спільноти.

Комісія дійшла висновку, що публікація порушує вимоги Кодексу етики українського журналіста, який забороняє дискримінацію будь-яких груп населення, зокрема, ЛГБТ-спільноту. Матеріал, на думку комісії, сприяє стигматизації ЛГБТ-людей та підриває зусилля щодо інтеграції всіх соціальних

груп у суспільство. У результаті Комісія висловила публічний осуд Інтернетвиданню та рекомендувала використовувати етичні стандарти при висвітленні теми ЛГБТ, зокрема, пропонує звернутися до посібників для журналістів, щоб забезпечити об'єктивність і недискримінаційний підхід у майбутніх матеріалах.

Ще одним прикладом порушення етичних норм журналістики є скарга від Олени Луньової на матеріал, опублікований 16 травня 2024 року, в якому стверджується, що Президент України ветовав законопроект про звільнення з роботи за колабораціонізм [86]. Заявниця зазначає, що заголовок новини створює хибне враження, ніби Президент підтримує колаборантів, тоді як фактично законопроект, який передбачав можливість звільнення за колабораціонізм, був розкритикований правозахисниками. Вона вважає, що публікація вводить читачів в оману і порушує Кодекс етики українського журналіста, зокрема пункти, що стосуються поваги до права громадськості на об'єктивну інформацію та уникнення упередженості.

Комісія звернулася до редакції РБК-Україна за коментарем, але відповіді не отримала. Аналіз публікації показує, що, хоча журналіст перевіряв інформацію та надав посилання на офіційні джерела, він не надав аргументів Президента проти законопроекту, натомість подаючи думки тільки тих, хто підтримував його ухвалення. Вжиття термінів «колабораціонізм» і «колаборанти» в контексті законопроекту викликає плутанину, адже ці поняття не фігурують у законі, а віднесення людей до категорії колаборантів без вироку суду є неприйнятним. Комісія дійшла висновку, що матеріал порушує етичні норми, оскільки не відокремлює факти від суджень, що створює упередженість і може сприяти дискримінації.

Виявлення порушень етичних норм у висвітленні чутливих тем у медіа є важливим завданням і для Національної спілки журналістів України. НСЖУ звертає увагу на те, що журналісти повинні дотримуватися стандартів об'єктивності та точності, щоб уникати дезінформації і маніпуляцій. Порушення

етики у вимірі чутливих тем може призводити до соціальної напруги, дискримінації або подальшої стигматизації окремих груп населення. Національна спілка журналістів наполягає на необхідності відповідального підходу до висвітлення таких питань, закликаючи медіа забезпечити повагу до прав людини та уникати упередженості. Важливо, щоб журналісти ретельно перевіряли факти та дотримувалися принципів етики, адже їхня діяльність має вплив на формування громадської думки і суспільних відносин.

Інцидент із побиттям журналіста Микити Книша у Харкові в 2020 році підкреслює серйозні проблеми, пов'язані з безпекою журналістів в Україні, особливо під час виконання професійних обов'язків. Микита, який намагався задокументувати порушення карантинних заходів, став жертвою агресії з боку молоді, що свідчить про низький рівень толерантності до журналістської діяльності та відсутність належного захисту для медійників. Такі акти насильства не лише загрожують безпеці журналістів, але й ставлять під загрозу свободу слова та право суспільства на отримання інформації про важливі соціальні проблеми, як-от дотримання епідемічних норм.

Національна спілка журналістів України рішуче засуджує цей акт насильства і закликає Національну поліцію адекватно відреагувати на інцидент, провівши ретельне розслідування. Голова НСЖУ Сергій Томіленко підкреслив, що правоохоронці повинні не лише реагувати на фізичні напади, але й активно контролювати дотримання карантинних вимог. Він зазначив, що ситуація з нападом на журналістів під час пандемії в Україні є тривожною, і порівняв її з ситуацією в інших європейських країнах, де журналісти мають більше гарантій безпеки під час виконання своїх професійних обов'язків [19].

Зокрема, ситуація біля Києво-Печерської Лаври (30 березня 2023), де комісія Міністерства культури та інформаційної політики намагалася виконати свої обов'язки, свідчить про серйозні порушення прав журналістів. Прихильники УПЦ активно перешкоджають роботі медійників, використовуючи агресивні методи: закриття камер, фізичні напади і погрози. Такі дії підривають основи

свободи слова та прав журналістів на отримання та поширення інформації, а також свідчать про загрозу для демократичних цінностей в Україні. Водночас не допускання членів комісії до Лаври є серйозним викликом для держави, оскільки це перешкоджає виконанню їхніх професійних обов'язків і контролю за культурними пам'ятками.

Національна спілка журналістів України закликає правоохоронні органи посилити контроль над ситуацією, яка склалася навколо Лаври, та вжити заходів для забезпечення безпеки журналістів. Спілка рекомендує провести оперативне розслідування інцидентів, зафіксувати порушення прав медійників і забезпечити захист їхньої діяльності. Також важливо забезпечити конструктивний діалог між представниками УПЦ та державними органами, аби уникнути подальших конфліктів і створити умови для виконання всіх законодавчих норм у сфері охорони культурної спадщини [46].

Під час дводенної «Школи документування», організованої ініціативою «Трибунал для путіна» та Національною спілкою журналістів України, українських журналістів навчали фіксувати воєнні злочини. У заході взяли участь 26 журналістів із таких областей, як Чернігівська, Сумська, Миколаївська, Донецька, Херсонська, Запорізька, Дніпропетровська, Харківська, Полтавська, Черкаська і Львівська.

Сергій Томіленко і Ліна Куш, представники НСЖУ, звернулися до учасників із привітанням, наголошуючи на важливості їхньої роботи. Більшість учасників становили журналісти з деокупованих та прифронтових територій. Як зазначив Сергій Томіленко, російські військові часто націлюються на журналістів, адже вони перешкоджають російській владі формувати інформаційну ізоляцію, в якій утримується російське суспільство для підтримки війни [12].

Незалежна медіа-профспілка України (НМПУ) є першою національною профспілкою працівників медіа в країні та єдиною профспілкою, що входить до Міжнародної федерації журналістів (IFJ). Вона об'єднує понад 1100 журналістів

з різних регіонів України й фінансується за рахунок членських внесків та благодійної підтримки. Основна мета профспілки – захищати професійні, соціальні, економічні та трудові права своїх членів у відносинах з роботодавцями, органами влади та іншими установами [57].

Незалежна медіа-профспілка України (НМПУ) відіграє важливу роль у регулюванні етичних питань щодо висвітлення чутливого контенту. Вона розробляє рекомендації для журналістів щодо дотримання етичних стандартів під час роботи з такими темами, зосереджують увагу на професійній відповідальності та повазі до людської гідності. НМПУ сприяє обміну досвідом та організовує навчання для журналістів, зокрема у сфері висвітлення соціально чутливих подій, конфліктів та воєнних злочинів. Профспілка також забезпечує підтримку журналістів у випадках порушення етичних норм, пропонуючи правову допомогу та консультації. Водночас НМПУ співпрацює з міжнародними організаціями для підвищення стандартів журналістики в Україні.

Отже, моніторинг ресурсів Комісії з журналістської етики, Національної спілки журналістів України (НСЖУ) та Незалежної медіа-профспілки України показує, що порушення етичних норм у висвітленні чутливих тем залишається поширеною проблемою в українському медіапросторі. Найчастіше ці порушення стосуються відсутності зваженого підходу, недостатньої перевірки фактів, використання сенсаційного тону та поширення стереотипів, що може призвести до дезінформації або маніпуляцій. Особливо важливою є проблема вторгнення в особисте життя та порушення права на приватність, коли йдеться про вразливі групи населення або конфліктні ситуації. У відповідь на це журналістські організації активно працюють над підвищенням рівня професійної етики через тренінги, рекомендації та правову допомогу. Результати моніторингу також показують, що посилення саморегуляції серед журналістів сприяє зменшенню таких порушень, проте важливо продовжувати вдосконалювати контроль за дотриманням етичних норм.

Висновки до розділу 3

Висвітлення чутливих тем в онлайн-виданнях «Повага», «Зміна» та «Свідомі» підкреслює важливість етичного підходу в журналістиці. Ці медіа не лише інформують, але й сприяють підвищенню обізнаності про соціально важливі проблеми: дискримінація, насильство, гендерна нерівність і психічне здоров'я. Видання дотримуються етичних кодексів, щоб уникати стереотипізації та мови ненависті, керуючись принципом «не нашкодь».

У медіа «Повага», «Зміна» та «Свідомі» чутливий контент висвітлюється за допомогою різноманітних методів і жанрів, що демонструють соціальнополітичні та культурні виклики в Україні. Кожне з цих видань віддає перевагу аналітичним матеріалам, репортажам та інтерв'ю, що дозволяє читачам глибше зрозуміти складні питання. Використання лонгвідів та детальних досліджень у «Свідомих» свідчить про прагнення до slow media, тоді як «Повага» та «Зміна» акцентують увагу на експертних думках і свідченнях, підкреслюючи значущість людських історій.

Аналіз ресурсів Комісії з журналістської етики, НСЖУ та Незалежної медіа-профспілки України демонструє, що порушення етичних норм у висвітленні чутливих тем залишається серйозною проблемою в українському медіапейзажі. Найпоширенішими порушеннями є відсутність зваженого підходу, недостатня перевірка фактів, сенсаційний тон і поширення стереотипів, що можуть призводити до дезінформації та маніпуляцій. Зокрема, проблема вторгнення в особисте життя та порушення права на приватність вразливих груп населення є особливо важливою. У відповідь на ці виклики журналістські організації активно працюють над підвищенням професійної етики через тренінги, рекомендації та правову допомогу.

ВИСНОВКИ

Чутливі теми в журналістиці охоплюють питання, які викликають сильні емоції або суперечки, і вимагають особливого підходу до їх висвітлення. Ці теми можуть включати соціальні, політичні, екологічні, культурні та правозахисні проблеми, які здатні впливати на суспільну свідомість. Наприклад, питання, що стосуються прав меншин, насильства, дискримінації, екологічних катастроф, соціальних конфліктів, війни можуть стати джерелом суперечок і чутливих реакцій. Журналісти повинні бути обережними при виборі слів і підходів, щоб уникнути подальшої ескалації конфліктів і підтримувати конструктивний діалог у суспільстві.

Важливим напрямом роботи з чутливими темами є дотримання професійної етики, чутливості та відповідальності, адже людяність – базовий принцип медіа. Журналісти повинні враховувати вимір матеріалу і цільову аудиторію, щоб передати інформацію якомога більш об'єктивно і з повагою до всіх залучених сторін. Медійники мають відповідально підходити до збору та подачі інформації, зважаючи на можливий вплив своїх публікацій на людей і спільноти. Таким чином, якісне висвітлення чутливих тем сприяє формуванню здорового інформаційного середовища і розвитку соціального діалогу, що є вкрай важливим у сучасному світі, де інформація може стати потужним інструментом для зміни суспільства.

Висвітлення чутливих тем у медіа вимагає дотримання етичних норм та обережності, щоб уникнути повторної травматизації постраждалих. Журналісти повинні уникати позначення людей як жертв, зосереджуючись натомість на їхньому досвіді подолання труднощів. Важливо не розкривати персональні дані без згоди респондента, дотримуючись принципів поваги до вразливих груп населення, зокрема дітей, і уникати емоційно навантажених запитань, які можуть викликати негативні спогади. Крім того, медіа повинні сприяти створенню

безпечного простору для обговорення чутливих тем, забезпечуючи при цьому збалансоване і відповідальне представлення інформації. Висвітлення чутливих тем у журналістиці вимагає також особливої уваги до етичних і правових аспектів. Журналісти повинні дотримуватись принципів об'єктивності та відповідальності, щоб уникнути спотворення інформації та шкоди репутації осіб, про яких йдеться. Етичні норми зобов'язують медійників виявляти чутливість до особистого життя людей, особливо в контексті травматичних або дискримінаційних ситуацій. Крім того, законодавчі рамки: захист приватності та право на інформацію, мають бути враховані для забезпечення балансу між суспільним інтересом і правами індивіда. Загалом, відповідальне висвітлення чутливих тем сприяє формуванню довіри до медіа та підтримує громадський діалог з важливих соціальних питань.

Висвітлення чутливих тем в онлайн-виданнях «Повага», «Зміна» та «Свідомі» демонструє важливість етичного підходу у журналістиці. Ці медіа не лише ставлять за мету інформування читачів, а й прагнуть підвищити обізнаність суспільства про соціально значущі проблеми, такі як дискримінація, насильство, гендерна нерівність і психічне здоров'я. Досліджувані нами онлайн-видання активно застосовують етичні кодекси, щоб уникнути стереотипізації та мови ненависті, дотримуючись принципу «не нашкодь», що вимагає від журналістів чутливого ставлення до теми та врахування різноманітності думок, що сприяє створенню більш комплексного і збалансованого висвітлення. Однак, незважаючи на зусилля, що вживаються, часом виникають труднощі, пов'язані з нестачею чутливості або недостатнім рівнем викладу теми, що може призвести до спотворення інформації. Зазначене підкреслює важливість безперервного навчання для журналістів, які працюють у цих виданнях, з метою адаптації своїх методів роботи до змінюваних соціальних реалій та актуальних викликів. Важливо також враховувати думки експертів і представників спільноти, оскільки якісне висвітлення чутливих тем не тільки сприяє формуванню здорового

інформаційного середовища, але й підтримує соціальну справедливість, що є ключовим аспектом сучасної журналістики.

Публікації видання «Повага» охоплюють важливі питання, пов'язані з гендерною рівністю, правами жінок, медіа, волонтерством та насильством, та підкреслюють актуальність цих тем у сучасному медіасередовищі України. Жанр статей варіюється від новинних до аналітичних, що дозволяє читачам отримувати не лише факти, а й глибокі дослідження та рекомендації щодо поліпшення становища жінок у суспільстві. Методи подачі інформації, зокрема, особисті історії, інтерв'ю, статистика та експертні коментарі, роблять матеріали більш доступними і зрозумілими для широкого кола читачів. Стиль написання коливається від фактологічного до емоційного, що підкреслює чутливість тематики і викликає співпереживання у аудиторії. Таким чином, видання активно сприяє підвищенню обізнаності про гендерні питання та підтримує жінок у складні часи. Аналіз публікацій видання «Зміна» демонструє широкий спектр тематики, що охоплює важливі соціальні, політичні та гуманітарні питання в контексті війни в Україні. Більшість статей представлені в жанрі новинних матеріалів, що підкреслює актуальність подій і потребу в оперативному інформуванні громадськості. Використання різних методів подачі, наприклад, інтерв'ю, статистичних даних та свідчень очевидців, сприяє кращому розумінню тем і підвищує довіру до інформації. Стиль написання варіюється від фактичного до емоційного, що дозволяє залучати читачів і резонувати з їхніми переживаннями. Схожим і підхід видання «Свідомі», що демонструє різноманітність тематики та охоплює важливі соціальні, культурні і політичні питання в умовах війни. Публікації переважно представлені в жанрі новин і аналітики, що підкреслює їхню актуальність та потребу в оперативному інформуванні суспільства. Таким чином, зазначені видання виконують важливу роль у висвітленні соціально значущих тем і сприяють формуванню суспільної свідомості в умовах кризи.

Моніторинг ресурсів Комісії з журналістської етики, Національної спілки журналістів України (НСЖУ) та Незалежної медіа-профспілки України вказує на те, що порушення етичних норм при висвітленні чутливих тем залишаються поширеною проблемою в українському медіапросторі. Найчастіше ці порушення пов'язані з відсутністю зваженого підходу, недостатньою перевіркою фактів, використанням сенсаційного тону та поширенням стереотипів, що може призвести до дезінформації та маніпуляцій. Особливо важливим є питання вторгнення в особисте життя та порушення права на приватність, особливо щодо вразливих груп населення або під час конфліктних ситуацій. У відповідь на ці виклики журналістські організації активно працюють над підвищенням рівня професійної етики через проведення тренінгів, надання рекомендацій та правову підтримку. Результати моніторингу також свідчать про те, що посилення саморегуляції серед журналістів сприяє зменшенню таких порушень, проте важливо продовжувати вдосконалювати контроль за дотриманням етичних норм.

Висвітлення чутливих тем в українській журналістиці є важливим і відповідальним завданням, що потребує глибокого розуміння етичних норм і принципів. З огляду на сучасні виклики, зокрема російсько-українську війну, суспільно-політичні кризи, а також розширення впливу медіа на аудиторію, журналісти зобов'язані поєднувати прагнення до правдивого інформування з повагою до людської гідності, приватності та емоційного стану аудиторії.

Таким чином, характерними рисами чутливої журналістики є дотримання професійних стандартів та етичних норм, відповідальність за контент, чітке розмежування фактів і думок, етичне ставлення до аудиторії. Таким чином, характерними рисами чутливої журналістики є дотримання професійних стандартів та етичних норм, відповідальність за контент, чітке розмежування фактів і думок, етичне ставлення до аудиторії.

Основними темами чутливої журналістики стали: війна, суспільно-політичні кризи, соціально-вразливі групи (ВПО, люди, які отримали травми внаслідок війни, ветерани війни) надзвичайні ситуації. Дотримуючись стандартів

професійної журналістики та Етичного кодексу українського журналіста, українські медіа можуть зміцнювати довіру суспільства, формувати відповідальну інформаційну культуру та протистояти інформаційним загрозам.

Основними темами чутливої журналістики стали: війна, суспільно-політичні кризи, соціально-вразливі групи (ВПО, люди, які отримали травми внаслідок війни, ветерани війни) надзвичайні ситуації. Дотримуючись стандартів професійної журналістики та Етичного кодексу українського журналіста, українські медіа можуть зміцнювати довіру суспільства, формувати відповідальну інформаційну культуру та протистояти інформаційним загрозам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдар Ю. С. Професійні стандарти та журналістська етика у цифрову епоху. *Шевченківська весна. Серія: «Журналістика»*. 2018. 202 с.
2. Гвоздєв В. Блогінг як вияв і знаряддя громадянської журналістики. *Вісник Львівського ун-ту. Серія журн.* 2013. Вип. 38. С. 469.
3. Головіна Н.І. Регулятивний потенціал інформаційної етики. *Філософські обрії: Наук.-теорет. журн. / Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Київ ; Полтава, 2019. Вип. 42. С. 164.*
4. Діти в медіа: як висвітлювати й дотримуватися правил. Спеціальний звіт. Київ. *ГО «Телекритика»*, 2016. 48 с.
5. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ: *«Компанія ВАІТЕ»*, 2016. 118 с.
6. Іващук А. А. Трансформація жанрів і проблема їхньої ідентифікації в теорії та журналістській практиці. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2013. Вип. 27. С. 375–391.
7. Куляс І., Макаренко О. Ефективне виробництво теленовін: стандарти інформаційного мовлення; професійна етика журналіста і інформаційника: практичний посібник для журналістів. Київ: видавництво ХББ, 2006. 120 с.
8. Куценко Д. Мова ворожнечі в соціальних мережах як феномен. *Слов'янські студії : європейський контекст = Slavic studies: European Context* : V Міжнар. наук. конф. 20–23 черв. 2024 р. 2024. С. 95.
9. Наумова Л. М. Документалістика: Телевізійний вимір. *МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія*. 2009. Вип. 6. С. 247–254.

10. Опитування громадської думки: посібник для журналістів. Київ: Фонд «Демократичні ініціативи», 2012. 96 с.
11. Партико З. В. Етичні норми. Основи редагування: у 2-х кн. Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2016. Кн.1: підручник. С. 105.
12. Права людини та медіадіяльність: Збірник навчальних програм викладачів і викладачок журналістики, Київ: 2018, 176 с.
13. Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні. З досвіду роботи Комісії з журналістської етики: Аналітично-довідковий збірник / За заг. ред. Л. Кузьменко, Л. Куш, М. Дворового, О. Погорело-ва. Київ. Комісія з журналістської етики, 2022. 90 с.
14. Melnykova-Kurhanova, O., Bella, M., Naumenko, L., Ostrovska, N., Liashchenko, A., & Murzina, O. Media Education as an Effective Perspective on the Formation of Ideology in Society Through the Influence of Self-Consciousness. № 13(4). *Postmodern Openings*, 2022, P. 41-69.
15. Melnykova-Kurhanova O. The Ukrainian journalists' work on the frontline territories as a counter to Russian propaganda. *Vernadsky TSNU Scientific Notes. Series: Philology. Journalism. Vol. 35 (74) No. 4 2024. Ч. 1. P. 200-205.*

Електронні ресурси:

16. Блокування українців у Twitter та Meta: чому це відбувається і що робити?.Свідомі. 12 червня 2022. URL: https://svidomi.in.ua/page/12_07_2022_070938 (дата звернення: 01.10.2024)
17. Богданьок О. В авіакатастрофі на Житомирщині загинули троє льотчиків, серед них пілот МіГ-29 «Джус». *Суспільне. Новини*. 26 серпня 2023. URL: <https://susplne.media/559301-v-ukraini-zaginuv-vijskovij-pilot-vinisuvacamig-29-dzus/>. (дата звернення: 01.11.2024)
18. Будівська Г. Професіоналізм журналістів та професійні стандарти: теоретичні аспекти та інтерпретація медіафахівців. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2019. Вип. 2 (75). С. 28–35. URL:

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/nz_ij/nz_ij_2019_75.pdf#page=28. (дата звернення: 03.10.2024)

19. Василина А. Соцмережі: індивідуальність під загрозою. *Матеріали ІІІ науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*, Вінниця, 20-22 березня 2024. 2024. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/42946?show=full>. (дата звернення: 04.10.2024)

20. ВООЗ та війна в Україні: яких заходів вжила організація проти РФ Свідомі. 14 червня 2022. URL: https://svidomi.in.ua/page/03_07_2022_063539. (дата звернення: 07.10.2024)

21. Гарматій О. Особливості медіавідображення конфліктності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2017. Вип. 883. С. 22–27. URL: <https://www.academia.edu/download/86995442/Harmatiy.pdf>. (дата звернення: 02.10.2024)

22. Гожа Т. Соціально-етичні аспекти журналістики та реклами поняття журналістика, етичні аспекти журналістики та реклами, характер етичних норм. *Актуальні проблеми соціальних комунікацій*. 2022. С. 24–27. URL: <http://surl.li/hyfdwa> (дата звернення: 07.10.2024)

23. Голова однієї з тимчасово окупованих громад Харківщини передала росіянам персональні дані школярів. Свідомі. 23 липня 2022. URL: https://svidomi.in.ua/page/23_07_2022_105941. (дата звернення: 10.10.2024)

24. «Головне – не нашкодити»: журналістів навчали документуванню воєнних злочинів. Національна спілка журналістів України. 28 серпня 2023. URL: <https://nsju.org/novini/golovne-ne-nashkodyty-zhurnalistiv-navchalydokumentuvannyu-voeynyh-zlochyniv/>. (дата звернення: 03.10.2024)

25. Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста : практ. посіб. Інститут масової інформації. Київ: ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с. URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/handle/123456789/4241>. (дата звернення: 06.10.2024)

26. Гуцуляк Д. Фактчекінг як інструмент протидії дезінформації в умовах гібридних конфліктів. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Філологія. 2024. Вип. 2 (12). С. 22–26. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/philology/article/download/3987/4323/4703>. (дата звернення: 09.10.2024)
27. Дати слово неозвученому»: про що мовчать українські чоловіки? Повага.5 квітня 2023. URL: <https://povaha.org.ua/daty-slovo-neozvuchenomuproshho-movchat-ukrayinski-choloviky/> (дата звернення: 01.10.2024)
28. Діяльність організації. ZMINA. URL: <https://zmina.ua/activities/>. (дата звернення: 11.10.2024)
29. Евакуація іноземців з України: чи справді є расова дискримінація?. ЗМІНА. 3 березня 2022. URL: <https://zmina.info/articles/evakuacziya-inozemcziv-zukrayiny-chy-spravdi-ye-rasova-dyskryminacziya/>. (дата звернення: 13.10.2024)
30. Журналіста побили після скарги у поліцію на порушення карантину. Національна спілка журналістів України. 2 травня 2020. URL: <https://nsju.org/novini/zhurnalista-pobyly-pislya-skargy-u-policziyu-na-porushennyakarantynu/>. (дата звернення: 12.10.2024)
31. Журналістські розслідування на чутливі теми: як не нашкодити собі та вцілілим. *Жінки в медіа*. 16 вересня 2024. URL: <https://wim.org.ua/materials/conference-investigative-journalists/>. (дата звернення: 03.10.2024)
32. Завадецька А. Правила інтерв'ю на чутливі теми. Поради Маргарити Тулуп. *Детектор медіа*. 7 червня 2023. URL: <https://detector.media/production/article/212182/2023-06-07-pravyly-intervyu-nachutlyvi-temy-porady-margaryty-tulup/>. (дата звернення: 02.10.2024)
33. Залучення громади до обговорення чутливих тем і проєктів. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/events/zaluchennya-gromady-do-obgovorennya-chutlyvyh-tem-iproyektiv/>. (дата звернення: 08.10.2024)

34. Зараз це наше життя, але насправді воно не наше»: як українки створили освітній хаб у Бухаресті». Повага. 2 листопада 2022. URL: <https://povaha.org.ua/zaraz-tse-nashe-zhyttya-ale-naspravdi-vono-ne-nashe-yakukrayinky-stvoryly-osvitnij-hab-u-buharesti/>. (дата звернення: 09.10.2024)
35. Згвалтування як зброя: з'являються численні свідчення сексуального насильства з боку окупантів в Україні. ЗМІНА. 5 квітня 2022. URL: <https://zmina.info/articles/zgvaltuvannya-yak-zbroya-zyavlyayutsya-svidchennyamasshtabnogo-seksualnogo-nasylstva-v-ukrayini/>. (дата звернення: 02.10.2024)
36. Іванов В. Вимоги до роботи з фактами та джерелами інформації в мас медіа. *Інформаційне суспільство*. 2015. Вип. 22. С. 17–20. URL: <http://surl.li/lqpwez> (дата звернення: 05.10.2024)
37. Із повагою і без знецінень: як підтримувати одна одну в складні часи?. Повага. 12 грудня 2022. URL: <https://povaha.org.ua/iz-povagoyu-i-bez-znetsinenyak-pidtrymuvaty-odna-odnu-v-skladni-chasy/>. (дата звернення: 03.10.2024)
38. Казімова Ю. До поняття формату жанру інтерв'ю у журналістиці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2018. Вип. 896. С. 59–62. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/apr/16169/kazimova.pdf>. (дата звернення: 04.10.2024)
39. Каранда Д., Ярецько Н. Дотримання журналістських стандартів в умовах повномасштабної війни. *Universum*. 2024. № 6. С. 31–35. URL: <http://surl.li/votfhu>
(дата звернення: 04.10.2024)
40. Кецмур Б. Специфіка журналістського розслідування у друкованих ЗМІ. *Вісник Львівського університету*. Серія Журналістика. 2016. Вип. 41. С. 55–60. URL: <http://surl.li/aaudj> (дата звернення: 05.10.2024)

41. КЖЕ публічно осудила журналістку Анжеліку Музиченко, яка показала ефірі контент телефону порушника комендантської години. ЗМІНА. 18 жовтня 2022. URL: <https://zmina.info/news/kzhe-publichno-osudyła-zhurnalistku-anzhelikumuzychenko-yaka-pokazala-v-efiri-kontent-telefonu-porushnyka-komendantskoyigodyny/> (дата звернення: 03.10.2024)
42. Кодацька Н., Ятчук О. Використання даних соціологічних досліджень журналістській практиці. *Держава та регіони*. 2019. № 4 (40). С. 44–48. URL: http://www.zhu.edu.ua/journal_cpu/index.php/der_sc/issue/download/32/3#page=44. (дата звернення: 02.10.2024)
43. Кузьменко Ю. В Україні під час атаки 26 серпня розбився літак F-16 – Генштаб. *Суспільне. Новини*. 29 серпня 2024. URL: <http://surl.li/uyvala> . (дата звернення: 01.11.2024)
44. Кодекс етики. Комісія з журналістської етики. URL: <https://cje.org.ua/ethicscodex/>. (дата звернення: 07.10.2024)
45. Комітет Верховної Ради підтримав законопроект про призначення пенсій українським дисидентам ХХ сторіччя. *Свідомі*. 12 жовтня 2022. URL: <https://svidomi.in.ua/page/komitet-verkhovnoi-rady-pidtrymav-zakonoproiekt-propriyznachennia-pensii-ukrainskym-dysydentam-khkh-storichchia>. (дата звернення: 01.10.2024)
46. Марченко В.В. Журналістська етика: особливості регулювання професійної діяльності та ключові проблеми. *Політ. Сучасні проблеми науки: тези доповідей ХХІ Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених* . Національний авіаційний університет. Київ, 2021. С. 313–317. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/50058>. (дата звернення: 08.10.2024)
47. На часі: як війна актуалізувала питання легалізації одностатевих шлюбів. *Повага*. 1 грудня 2022. URL: <https://povaha.org.ua/na-chasi-yak-vijna>

[aktualizovalapytannya-legalizatsiyi-odnostatevyh-shlyubiv/](#). (дата звернення: 01.10.2024)

48. Найденко А. Журналістське розслідування в Україні. *Актуальні проблеми соціальних комунікацій*. 2022. С. 93–96. URL: <http://surl.li/khdlbl> . (дата звернення: 12.10.2024)

49. Настя Зухвала: Поступ до гендерної рівності продовжується навіть в умовах повномасштабної війни. *Повага*. 7 листопада 2022. URL: <https://povaha.org.ua/nastya-zuhvala-postup-do-gendernoyi-rivnostiprodozhuyetsyanavit-v-umovah-povnomasshtabnoyi-vijny/> (дата звернення: 13.10.2024)

50. Не хочуть бути жертвами: як війна змінює українок. *Повага*. 13 січня 2023. URL: <https://povaha.org.ua/ne-hochut-butyzhertvamy-yak-vijnazminuyueukrayinok/> (дата звернення: 01.10.2024)

51. Недоступ А. Інтерв'ю як метод збору інформації та медіажанр: особливості трансформації на сучасному етапі. *Грааль науки*. 2024. № 37. С. 287–291. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/2168/2191>. (дата звернення: 05.10.2024)

52. НСЖУ закликає не допускати порушення прав журналістів, що висвітлюють події у Лаврі. *Національна спілка журналістів України*. 30 березня 2023. URL: <https://nsju.org/novini/nszhu-zaklykaye-ne-dopuskaty-porushennya-pravzhurnalistiv-shho-vysvitlyuyut-podiyi-u-lavri/>. (дата звернення: 07.10.2024)

53. Одна в полі воїнка: «По той бік гендеру» створили Абетку фемінітивів». *Повага*. 28 листопада 2022. URL: <https://povaha.org.ua/odna-v-poli-voyinka-po-tojbik-genderu-stvoryly-abetku-feminityviv/>. (дата звернення: 10.10.2024)

54. Печеранський І., Васкул Х. Сучасний медійний дискурс та роль у ньому журналістського розслідування. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. 2018. Вип. 2. С. 22–29. URL:

<http://audiovisualart.knukim.edu.ua/article/view/151777/155224>. (дата звернення: 11.10.2024)

55. Понад чверть дітей, які стали свідками або учасниками подій війни, розлучились із рідними. ЗМІНА. 28 лютого 2023. URL: <https://zmina.info/news/ponad-chvert-ditej-yaki-staly-svidkamuy-abo-uchasnykamypodij-vijny-rozluchyls-z-ridnymi/>. (дата звернення: 12.10.2024)

56. Права людини та мас-медіа в Україні: Збірник конспектів лекцій / Авт. кол. За ред. Виртосу І., Шендеровського К. Київ: Інститут журналістики КНУ ім.

Тараса Шевченка. 2018. 260 с. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/lectures/humanrights2018.pdf>. (дата звернення: 14.10.2024)

57. Правозахисники відзначили низку позитивних зрушень щодо прав ЛГБТ в Україні – звіт. ЗМІНА. 10 лютого 2022. URL: <https://zmina.info/news/pravozahysnyky-vidznachyly-nyzku-pozytyvnyh-zrushenshodo-prav-lgbt-zvit/> (дата звернення: 07.10.2024)

58. Про «Свідомі». URL: <https://svidomi.in.ua/about>. (дата звернення: 04.10.2024)

59. Про медіа: Закон України від 13.12.22 р. № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>. (дата звернення: 05.10.2024)

60. Про нас. Незалежна медіапрофспілка України. URL: <https://nmpu.org.ua/pro-nas/>. (дата звернення: 06.10.2024)

61. Про сайт. Повага. URL: <https://povaha.org.ua/pro-sajt/>. (дата звернення: 02.10.2024)

62. Рак О. Когнітивна оцінка мовних інтенцій інформації в царині журналістської правової етики. Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи. 2016. С. 201–203. URL:

<https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/0474aa0c-7b96-454f-8606f13a7fe3a9de/content>. (дата звернення: 03.10.2024)

63. Регламент Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення: рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 20.04.23 р. № 339. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0339295-23#n6> (дата звернення: 06.10.2024)

64. Рекомендації журналістам щодо організації роботи на військових об'єктах та в зонах бойових дій в умовах воєнного стану: Підготовлено Управлінням зв'язків з громадськістю Збройних Сил України. Київ, 2024. 19 с. URL: https://www.mil.gov.ua/content/zmi/rekomendacii_dlia_ZMI_new24.pdf. (дата звернення: 08.10.2024)

65. Рекомендації КЖЕ щодо висвітлення загибелі людей під час війни. URL:

<https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-kzhe-shchodo-vysvitlennia-zahybeliliudey-pid-chas-viyny/>. (дата звернення: 09.10.2024)

66. Рожило М., Заболотна П. Особливості роботи журналіста з соціально чутливими темами в медіа під час війни (на прикладі людей із порушенням слуху). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2023. № 2. С. 141–145. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/part_2/23.pdf. (дата звернення: 12.10.2024)

67. Розслідувальна журналістика: визначення поняття. *Global Investigative Journalism Network*. URL: <https://gijn.org/ua/pro-nas/rozsliduvalna-zurnalistikaviznacenna-ponatta/>. (дата звернення: 13.10.2024)

68. Рудик М. Вплив соціальних медіа на формування громадської думки. *Вісник Львівського університету*. Серія Журналістика. 2020. Вип. 48. С. 198–206. URL: https://tmk-ti-vdpu.at.ua/_ld/0/47_Visnyk_48_web.pdf#page=199. (дата звернення: 12.10.2024)

69. Сидоренко О., Свічкарь Ю. Соціальна журналістика: місцевий медіаконтент. *Журналістська освіта в Україні: світові професійні стандарти:*

Матеріали сімнадцятої Всеукраїнської науково-практичної конференції (Суми, 20–21 травня 2021 р.) / уклад.: І. Р. Жиленко, О. Г. Ткаченко. Суми: Сумський державний університет, 2021. С. 11–16. URL:

https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/94523/1/Konf_journ_2021.pdf;jsessionid=259B1B14CB86C9A9C5548BC295473E1C#page=11. (дата звернення: 05.10.2024)

70. Сім із десяти біженців з України ризикують опинитися за межею бідності в країнах, що приймають, – дослідження. ЗМІНА. 21 лютого 2023. URL: <https://zmina.info/news/sim-iz-desyaty-bizhencziv-z-ukrayiny-ryzykuuyutopynytysya-za-mezheyu-bidnosti-u-pryjmayuchykh-krayinah-doslidzhennya/>. (дата звернення: 05.10.2024)

71. Слова мають значення: 6 книжок для гендерної самоосвіти. Повага. 17 листопада 2022. URL: <https://povaha.org.ua/slova-mayut-znachennya-6-knyzhokdlya-gendernoyi-samoosvity/>. (дата звернення: 06.10.2024)

72. Собенко Н. У Росії впав військово-транспортний Іл-76. Що відомо. Суспільне. Новини. 24 січня 2024. URL: <https://suspilne.media/668378-u-rosii-vpravvijskovo-transportnij-il-76/>. (дата звернення: 01.11.2024)

73. Соколова К. Компонент «соціального» у сучасній журналістиці: соціальна журналістика. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2016. Вип. 3. С. 80–86. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzizh_2016_3_14.pdf. (дата звернення: 04.10.2024)

74. Сопільняк М. Журналістська етика: питання моралі. *The 7th International scientific and practical conference «World science: problems, prospects and innovations»* (March 24-26, 2021) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2021. С.

765–

772.

URL:

https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34399/1/2_5416016651462118980.pdf#page=765. (дата звернення: 04.10.2024)

75. Теребус О. Журналістська етика: теорія та практика. *Вісник Львівського університету*. Серія Журналістика. 2017. Випуск 42. С. 185–190. URL: <http://surl.li/zuwgex> (дата звернення: 07.10.2024)

76. У Бучі під Києвом обстріляли житлову 9-поверхівку. ЗМІНА. 27 лютого 2022. URL: <https://zmina.info/news/u-buchi-pid-kyyevom-obstrilyaly-zhytlovu-9poverhivku-tam-pozhezha/> (дата звернення: 08.10.2024)

77. У Херсонській області правоохоронці зафіксували 64 випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Свідомі. 15 грудня 2022. URL: <https://svidomi.in.ua/page/u-khersonskii-oblasti-pravookhorontsi-zafiksuvaly-64-vypadky-seksualnoho-nasylstva-poviazanoho-z-konfliktom>. (дата звернення: 09.10.2024)

78. Улибін В. Етичні принципи журналістики в оприлюдненні матеріалів про жертв війни. *Integrated communications*. 2024. № 1 (17). С. 161–170. URL: <https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/324/275>. (дата звернення: 10.10.2024)

79. Уряд затвердив порядок сплати штрафів за вказування раси, віку чи статі у рекламі вакансій». Свідомі. 6 серпня 2022. URL: https://svidomi.in.ua/page/07_08_2022_010231. (дата звернення: 12.10.2024)

80. Фото під спідницею: у Києві суд виніс вирок через інцидент у метро. Повага. 17 листопада 2022. URL: <http://surl.li/gkufkr> (дата звернення: 13.10.2024)

81. Чи на часі прайди та права лесбійок, геїв, бісексуальних та трансгендерних (ЛГБТ) людей, коли йде війна?. Свідомі. 18 вересня 2022. URL: <https://svidomi.in.ua/page/chy-na-chasi-praidy-ta-prava-lesbiiok-heiv-biseksualnykhta-transhendernykh-lhbt-liudei-koly-ide-viina> (дата звернення: 02.10.2024)

82. Чорнобук К. Висвітлення соціально-чутливих тем на сторінках газети «День». *Журналістська освіта в Україні: світові професійні стандарти*: Матеріали сімнадцятої Всеукраїнської науково-практичної конференції (Суми, 20–21 травня 2021 р.) / уклад. : І. Р. Жиленко, О. Г. Ткаченко. Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 29–31. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/94523/1/Konf_journ_2021.pdf#page=29. (дата звернення: 04.10.2024)
83. Шульська Н., Кошак О. Особливості висвітлення медіачутливого контенту: некоректні номінації в журналістській комунікації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2024. № 3. С. 134–139. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/part_2/24.pdf. (дата звернення: 04.10.2024)
84. Що таке ескапізм і як проявляється в час війни?. Свідомі. 2 вересня 2022. URL: https://svidomi.in.ua/page/02_09_2022_072009. (дата звернення: 07.10.2024)
85. Що таке соціальні мережі? (види, класифікація, безпека). *FutureNow*. 18 лютого 2020. URL: <https://futurenow.com.ua/shho-take-sotsialni-merezhi-vydyklasyfikatsiya-bezpeka/>. (дата звернення: 04.10.2024)
86. Щодо гомофобії в онлайн-версії «Української літературної газети». Комісія з журналістської етики. 14 червня 2024. URL: <https://cje.org.ua/complaints/shchodo-homofobii-v-onlayn-versii-ukrainskoiliteraturnoi-hazety/>. (дата звернення: 05.10.2024)
87. Щодо матеріалів рівненських медіа про депутата Рівненської міськради. Комісія з журналістської етики. 02.08.2024. URL: <https://cje.org.ua/complaints/shchodo-materialiv-rivnenskykh-media-pro-deputatarivnenskoii-miskrady/>. (дата звернення: 04.10.2024)
88. Щодо новини про «закон про колабораціонізм» на сайті РБК-Україна.

Комісія з журналістської етики. 28 травня 2024. URL: <https://cje.org.ua/complaints/shchodo-novyny-pro-zakon-pro-kolaboratsionizm-nasayti-rbk-ukraina/>. (дата звернення: 04.10.2024)

89. Як допомогти жінкам, які пережили зґвалтування?. Повага. 7 квітня 2022. URL: <https://povaha.org.ua/yak-dopomogty-zhinkam-yaki-perezhyly-zgvaltuvannya/>. (дата звернення: 07.10.2024)

90. Як персональні дані українців потрапляють до окупантів: правозахисники закликають повідомляти про випадки використання реєстрів, щоб дослідити питання. ЗМІНА. 2 листопада 2022. URL: <http://surl.li/mzxclh> . (дата звернення: 08.10.2024)

ДОДАТКИ

Додаток А

Типологія чутливих тем у журналістиці

Джерело: розроблено автором

Додаток Б

Аналітична таблиця щодо тематики, жанрів, методів та стилю написання публікацій на чутливу тематику у виданні «Повага»

№	Назва публікації	Тематика	Жанр	Методи подачі
1.	Не хочуть бути жертвами: як війна змінює українців	Війна, гендерні стереотипи	Аналітика	Інтерв'ю, особисті історії, фактичні дані

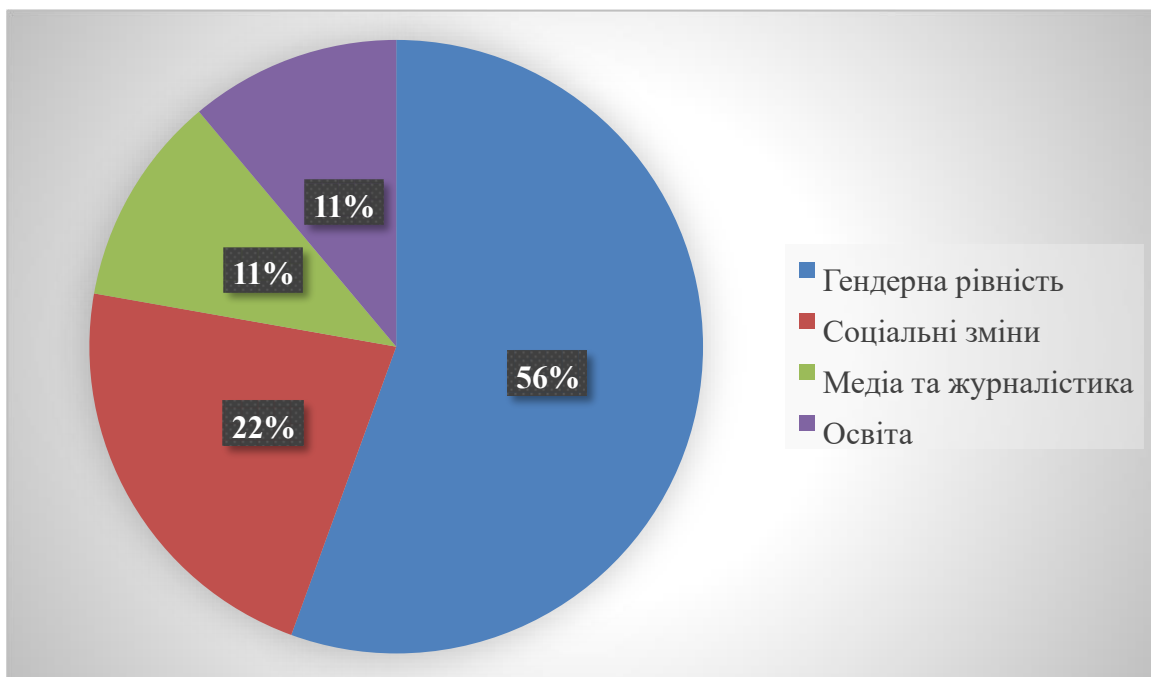
2.	<p>Медіа і війна. З якими проблемами найчастіше стикаються журналістки – дослідження</p>	<p>Журналістика, права жінок</p>	<p>Дослідження</p>	<p>Статистика, опитування, коментарі експертів</p>
3.	<p>Наче з німбом над головою: як війна перетворила майстриню манікюру на військову волонтерку</p>	<p>Волонтерство, війна, зміни в професіях</p>	<p>Новини</p>	<p>Опис події, особисті історії</p>
4.	<p>Настя Зухвала: Поступ до гендерної рівності продовжується навіть в умовах повномасштабної війни</p>	<p>Гендерна рівність, соціальні зміни</p>	<p>Інтерв'ю</p>	<p>Інтерв'ю, експертні коментарі</p>
5.	<p>Слова мають значення: 6 книжок для гендерної самоосвіти</p>	<p>Гендерна самоосвіта</p>	<p>Рекомендації</p>	<p>Перелік книг, коментарі до книг</p>

6.	Одна в полі воїнка: «По той бік гендеру» створили Абетку фемінітивів	Фемінізм, гендерна мова	Новини	Опис ініціативи, цитати учасників
7.	Як допомогти жінкам, які пережили зґвалтування?	Права жінок, допомога постраждалим	Рекомендації	Поради, експертні коментарі
8.	Із повагою і без знецінень: як підтримувати одна одну в складні часи?	Підтримка жінок, соціальні зв'язки	Аналітика	Поради, історії успіху
9.	Радник із сексизму: ще раз про ницість висловлювань Арестовича	Сексуальне насильство, медіа	Аналітика	Критичний аналіз, цитати з медіа
10	Заборона гомофобії та сексизму: що і для кого змінює новий закон про медіа?	Законодавство, права людини	Аналітика	Порівняльний аналіз, коментарі експертів

Джерело: розроблено автором

Додаток В

Відсоткове відношення чутливих тем у медіа «Повага»

Джерело: розроблено автором

Додаток Г

Аналітична таблиця щодо тематики, жанрів, методів та стилю написання публікацій на чутливу тематику у виданні «Зміна»

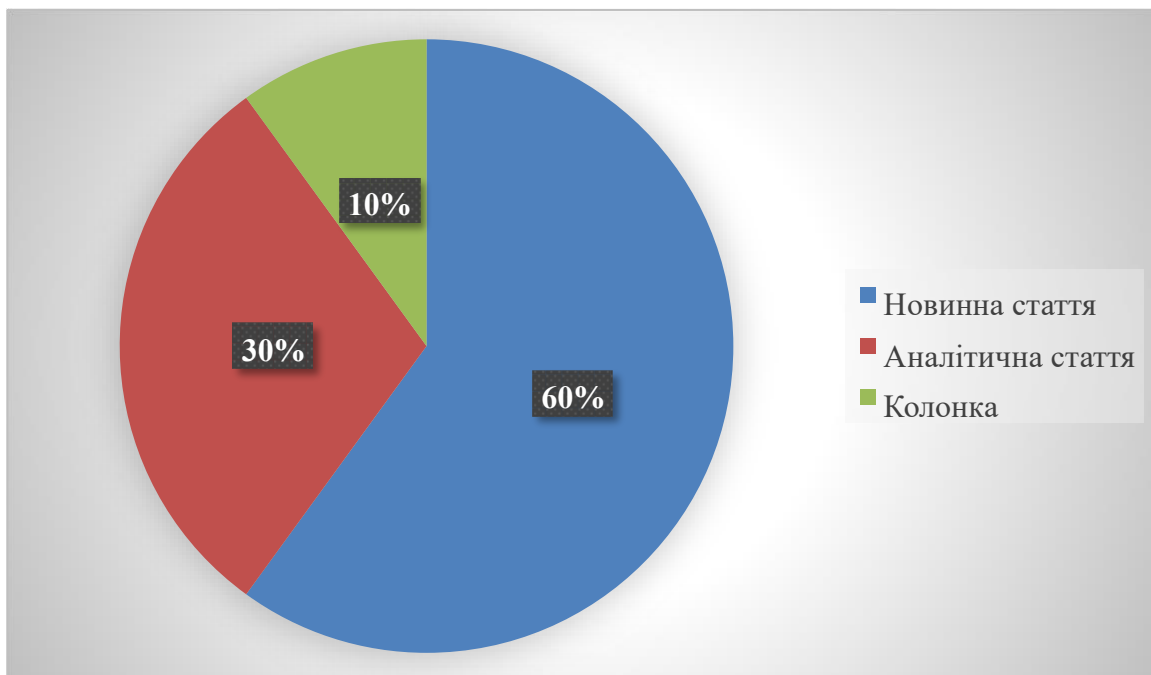
№	Назва публікації	Тематика	Жанр	Методи подачі
1.	У Бучі під Києвом обстріляли житлову 9-поверхівку, виникла пожежа	Війна, насильство	Новинна стаття	Факти, свідчення очевидців
2.	Евакуація іноземців з України: чи справді є расова дискримінація?	Соціальні питання, расова дискримінація	Аналітична стаття	Дослідження, статистика, експертні думки

3.	На окупованих РФ територіях зафіксували більше ніж 200 випадків лінгвоциду – омбудсман	Права людини, національні меншини	Новинна стаття	Статистика, офіційні заяви
4.	Культура згвалтування дається знаки, або Чому жінки про це не говорять і як їм допомогти найліпше	Гендерне насильство, культура	Колонка	Особисті історії, аналіз культурних аспектів
5.	Громадські організації в умовах війни: як працюють і яким бачать своє майбутнє	Громадянське суспільство, волонтерство	Аналітична стаття	Інтерв'ю, аналіз ситуації
6.	Понад чверть дітей, які стали свідками або учасниками подій війни, розлучились із рідними	Війна, діти, гуманітарні питання	Новинна стаття	Статистика, дослідження
7.	Росія своєю неспровокованою війною відкинула Україну на 15 років у питанні подолання бідності	Соціальноекономічні питання	Новинна стаття	Аналітичні дані, коментарі експертів

8.	Правозахисники відзначили низку позитивних зрушень щодо прав ЛГБТ в Україні – звіт	Права ЛГБТ	Новинна стаття	Статистика, коментарі експертів
9.	У Львові напали на ЛГБТ-активістку Олену Шевченко	Права ЛГБТ, насильство	Новинна стаття	Свідчення очевидців, офіційні заяви
10	В Україні з 2016 року вчетверо зросла кількість тих, хто позитивно ставиться до ЛГБТлюдей, – опитування	Соціальні зміни, права ЛГБТ	Аналітична стаття	Дослідження, опитування

Джерело: розроблено автором
Додаток Д

Типологія публікацій видання «Зміна» за жанром подачі матеріалу

Джерело: розроблено автором

Додаток Е

Аналітична таблиця щодо тематики, жанрів, методів та стилю написання публікацій на чутливу тематику у виданні «Свідомі»

№	Назва публікації	Тематика	Жанр	Методи подачі
1.	Евакуюємо всіх: як новоутворений проєкт «Rescue NOW» вивозить людей з Харківщини, Донеччини та Луганщини	Евакуація людей, допомога під час війни	Новини, репортаж	Інтерв'ю, свідчення, статистика
2.	Війна в Україні триває вже 8 років: хронологія, факти та пруфи	Історія війни в Україні	Аналітика, огляд	Хронологія подій, факти

3.	Уряд затвердив порядок сплати штрафів за вказування раси, віку чи статі у рекламі вакансій	Законодавство, гендерні питання	Новини	Офіційні документи, заяви
4.	Рада Європи ухвалила «Дублінську декларацію» про запобігання гендерному насильству	Гендерне насильство, права людини	Новини, аналітика	Офіційні заяви
5.	У Херсонській області правоохоронці зафіксували 64 випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом	Сексуальне насильство, війна	Новини, репортаж	Свідчення, статистика
6.	Чому люди не звертаються по допомогу після сексуального насильства та як це виправити?	Психологія, допомога жертвам	Аналітика, дослідження	Огляд досліджень, інтерв'ю
7.	Що таке ескапізм і як проявляється в час війни?	Психологія, ескапізм	Аналітика	Огляд термінології, приклади

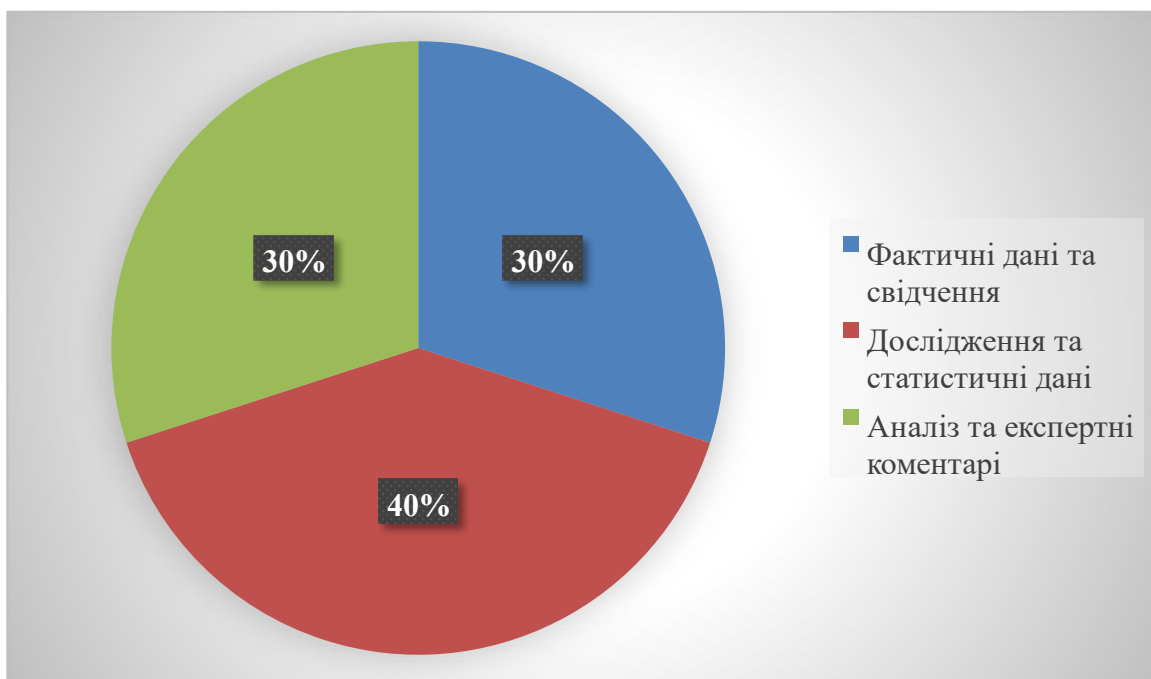

8.	Як повномасштабна війна проти України вплинула на деколонізацію інших сусідів Росії?	Деколонізація, геополітика	Аналітика	Огляд подій, історичний аналіз
9.	Хода в метрополітені, вшанування загиблих та перформанс про шлюби для ЛГБТ+ людей	Культура, ЛГБТ+	Новини	Опис події, інтерв'ю
10	Рада ЄС погодила невизнання паспортів РФ, які видали на тимчасово окупованих територіях України та Грузії	Політика, міжнародні відносини	Новини	Офіційні заяви, рішення

Джерело: розроблено автором

Додаток Ж

Відсоткове відношення публікацій видання «Свідомі» за методами
репрезентації матеріалу

Джерело: розроблено автором